

Specialpedagogers stöd till pedagoger i interkulturellt arbete

Marie Ljungqvist &
Ingun Rönnborn

Specialpedagogiska programmet

Abstract

Examensarbete: 15 hp
Kurs: Specialpedagogiska programmet SPP 610
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT/2016
Handledare: Thomas Barow
Examinator: Eva Gannerud
Kod: VT16-2910-106-SPP610

Nyckelord: Specialpedagog, förskola, förhållningssätt, frontlinjebyråkrater, interkulturellt perspektiv, utländsk bakgrund, inskolning, flerspråkiga

Syfte:

Studiens syfte tar sin utgångspunkt i förskolepedagogik. Vi har undersökt och analyserat hur specialpedagogerna stödjer pedagogerna i förskolan i mötet med och bemötandet av barn med utländsk bakgrund och deras familjer. Fokus har varit på mottagandet, specialpedagogernas roll och pedagogernas behov av stöd.

Teori:

Studien tar avstamp i det interkulturella perspektivet med en klar inriktning utifrån ett specialpedagogiskt perspektiv, där det kategoriska och det relationella perspektivet genomsyrar resultaten.

Metod:

Undersökningen har en kvalitativ ansats, genomförd med hjälp av semistrukturerade intervjuer med specialpedagoger. Specialpedagogerna är verksamma i olika socioekonomiska områden vilket var ett medvetet val från oss. Empirin bearbetades utifrån kvalitativ innehållsanalys och det gjordes en djupanalys som ledde fram till att olika kategorier utkristalliserades. Den inhämtade empirin kompletterades med en liten enkätundersökning med några förskollärare.

Resultat:

Resultatet i studien visar att specialpedagogerna är medvetna om betydelsen av ett interkulturellt förhållningssätt. De arbetar på olika sätt för att implementera förhållningssättet hos pedagogerna då de uppfattar signaler som tyder på att det interkulturella arbetet behöver utvecklas. Pedagogerna själva uttrycker däremot inte något större behov av stöd kring arbetet med barn och familjer med utländsk bakgrund. Det avspeglar sig på olika sätt i mottagandet av barnen och deras föräldrar på de olika förskolorna.

Förord

Det har varit en utvecklande och lärorik process att skriva denna uppsats. Vi har under hela processen följt varandras letande, upptäckter och ibland frustration. Tillsammans har vi brottats med forskningen (och i detta fall stundtals avsaknad av forskning), litteraturgenomgången, teorierna, undersökningarna, analyserna och slutligen vårt resultat. Vi har båda tagit lika stor del i arbetet och kan inte särskilja individuella prestationer. Båda har fördjupat sig i litteraturen, genomförandet av undersökningar och sammanställningen av rapporten. Stundtals skickades dagligen nytt material till varandra och det fungerade samtidigt som en loggbok som vi kunde gå tillbaka till för att följa utvecklingen. Det ledde också till en tankeprocess, både individuellt och gemensamt. Vi har också hjälpts åt att hålla fokus på studiens syfte. Det har varit åtskilliga tillfällen när vi glidit in på skolans domäner, lätt gjort när vårt sökande efter material var lättare att finna där.

Vi skulle framför allt vilja tacka dig som läser denna uppsats. Vi hoppas att den ska kunna inspirera dig på något sätt, för att göra skillnad för barn med utländsk bakgrund och deras familjer i mötet med förskolan.

Tack, Marie för att jag har fått förmånen att skriva och arbeta tillsammans med dig. Det jag framför allt tackar dig för är att du alltid varit noga med att hålla riktningen.

Tack, Ingun för ett bra samarbete och många givande och lärorika diskussioner.

Många andra förtjänar ett stort tack för att vi nu är i hamn - ingen nämnd igen glömd.

I början av vår resa läste vi en krönika skriven av Tomas Sjödin. Den väckte tankar hos oss och har följt oss under vår resa, nu vill vi dela den med dig.

”Alla människor berättar nu inte av sig själva om dessa vyer, men de flesta uppskattar om man frågar. Och frågetecknet är det intressantaste av alla skiljetecken. Ingenting tar slut efter frågetecknet, men mycket börjar där. Att fråga är många gånger det bästa sättet att lyssna till en annan människa och kanske den kortaste vägen till att få en människa att känna sig inkluderad och lite mer viktig.

Detta kan mycket väl vara en livsuppgift, att försiktigt fråga sig fram, intressera sig för hur omvärlden ter sig från den andres fönster, följa med trappan upp om man får nåden att bli inbjuden. Inte bara gå förbi deras port och säga att de bor mörkt och trångt”

Ur Göteborgsposten 6 februari 2016

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord	1
Innehållsförteckning	1
1. Inledning	1
2 Litteratur och forskningsgenomgång	3
2.1 Mångkulturell förskola	3
2.2 Förskolan i ett samhällsperspektiv	4
2.3 Samverkan hem och förskola	7
2.4 Förskolans uppdrag i praktiken	9
2.5 Mottagande och introduktion	10
2.6 Lärande och delaktighet.....	12
2.7 Språk och kommunikation.....	13
2.8 Specialpedagogens roll.....	14
3. Förskolans styrdokument	17
3.1. Förskolans läroplan	17
3.2. Skollagen	17
4 Teoretiska utgångspunkter	19
4.1 Interkulturellt perspektiv	19
4.2 Specialpedagogiskt perspektiv	20
5 Syfte	21
6 Metod	22
6.1 Metodval.....	22
6.2 Urval av intervjurespondenter	22
6.3 Urval av deltagare för enkätstudien.....	23
6.4 Genomförande av intervjuerna	23
6.5 Genomförande av enkätundersökningen	24
6.6 Bearbetning av enkätundersökningen.....	24
6.7 Analysmetod	24
6.8 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	25
6.9 Etiska aspekter.....	27

7. Resultat	29
7.1 Specialpedagogernas definition av begreppet utländsk bakgrund.....	29
7.2 Hur sker mottagandet i förskolan?	29
7.3 Specialpedagogernas stöd till pedagogerna i förskolan	31
7.4. Pedagogernas behov av stöd.....	34
8. Analys.....	36
9. Diskussion	38
9.1 Metoddiskussion.....	38
9.2. Resultatdiskussion	39
9.2.1. Specialpedagogernas definition av begreppet utländsk bakgrund	39
9.2.2 Mottagandet i förskolan.....	39
9.2.3. Specialpedagogernas stöd till pedagogerna i förskolan	41
9.2.4. Pedagogernas behov av stöd	43
9.3. Slutsatser	44
9.4 Fortsatt forskning.....	45
10 Referenslista	47
Bilaga 1 Missivbrev.....	53
Bilaga 2 Intervjuguide.....	54
Bilaga 3 Missivbrev.....	55
Bilaga 4 Enkät.....	56

1. Inledning

Valet av ämne för vårt examensarbete i specialpedagogik är högaktuellt. 2015 kommer att minnas som ett år då olika politiska beslut fattades angående flyktingmottagande. Sverige som land stod inte rustat att ta emot så många på kort tid. Intresse väcktes för vilken beredskap förskolan har att ta emot barn med utländsk bakgrund och deras familjer. Vår studies inriktning har därför sin utgångspunkt i hur pedagoger i förskolan bemöter och introducerar familjer med utländsk bakgrund.

Vi möts av olika begrepp såsom; nyanlända, flyktingbarn, tvåspråkiga barn och barn med utländsk bakgrund. I studien kommer begreppet utländsk bakgrund att användas. Statistiska centralbyrån (u.å.) skriver att begreppet utländsk bakgrund innebär att barnet antingen är fött utomlands eller är inrikes fött med två utrikes födda föräldrar. 2013 hade vart femte barn i Sverige utländsk bakgrund. Barn med utländsk bakgrund är ett begrepp som används i läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) och därmed anser vi att det är ett begrepp som specialpedagoger och pedagoger bör förhålla sig till. I studien ser vi det som ett samlingsbegrepp som inkluderar barn med olika bakgrunder, som har det gemensamt att de har ett annat modersmål än svenska och att de kommer i kontakt med och introduceras i den svenska förskolan för första gången.

Forskning om barn med utländsk bakgrund och förskola har mestadels berört språk och kommunikation. Det som behöver belysas mer är bemötande, inte förmedlande av den svenska kulturen, enligt Lunneblad (2009). Han har studerat pedagogernas syn och föreställning om hur det svenska möter mångkulturen och återkommer ofta till att etnicitet eller normbrytande beteende används som förklaring till svårigheter.

Fokus för detta arbete kommer att ligga på mötet och bemötandet, av barn med utländsk bakgrund och deras familjer, eftersom vi anser att bemötandet är grunden för förskolevistelsen. Studien utgår från vår kommande yrkesroll som specialpedagoger och tankar kring på vilket sätt de stöttar pedagogerna i detta arbete. Frågor och funderingar väcktes kring om tidiga insatser från specialpedagoger kan påverka deras arbetssätt och leda till att pedagogerna i förskolorna utvecklas i sin yrkesroll. Det stöds av det genom Skaremyr (2014) som anser att det krävs ett annat arbetssätt i förskolan när barn med ett annat första språk ska tas emot. Det krävs en större kunskap kring hur kultur, språk och identitet hänger ihop och det krävs en större insikt kring hur barn kan kommunicera på alternativa sätt. Vårt antagande är att barn med utländsk bakgrund använder andra strategier för att hantera vardagen på förskolan. Det kräver att pedagogerna har kunskap om hur det kan ske för att ha möjlighet att stötta och möta barnen på ett utvecklande sätt. Inom förskolan får pedagogerna många gånger lita på sin kunskap och erfarenhet i mötet med barn och familjer med utländsk bakgrund. Lunneblad (2009) benämner detta som om förskolepedagogerna får agera ”frontlinjebyråkrater” ett uttryck som han har hämtat ifrån Lipskys teori som presenterats i boken Street-level bureaucrat.

I studien går vi in med antagandet att mötet och bemötandet har stor betydelse för barnen och familjerna med utländsk bakgrund. Pedagoger som har ett interkulturellt förhållningssätt och en medvetenhet kring betydelsen av tidiga insatser utgör grunden för att mottagandet och

samverkan ska fungera. Specialpedagogerna har bland annat till uppgift att arbeta förebyggande och främjande i förskoleutvecklande frågor. Vi vill studera hur detta arbete sker och på vilket sätt de utformar ett mottagande som gynnar barnen och familjerna med utländsk bakgrund och som dessutom underlättar för pedagogerna.

Förskolan ska arbeta utifrån det sociokulturella perspektivet där gruppen och det sociala samspelet utgör grunden för lärande och utveckling. Förskolans utmaning är att utgå från varje enskilt barns behov.

Alla barn är lika sårbara, lika starka, lika kunskapsförstärkande och har samma behov av stöd och kärlek. Men de är också väldigt olika. De har olika kunskaper och livserfarenheter om de har vuxit upp i Kabul, i en liten by i Somalia, i en förort till Stockholm eller på en gård tio mil utanför Pajala. De har samma behov att bli lyssnade på och förstådda. Men de har ofta olika språk (Calderon, 2004 s.7).

Samverkan mellan specialpedagoger och pedagoger kring barn med utländsk bakgrund och deras familjer sker på olika sätt i verksamheterna. Gränsdragningen kring vad som är specialpedagogik och allmänpedagogik är överlag svår och det påverkar hur arbetet sker. Det är intressant att förstå specialpedagogens roll i samverkan kring barn med utländsk bakgrund och deras familjer.

2 Litteratur och forskningsgenomgång

Här kommer vi att fokusera på att beskriva den forskning och den litteratur som är relevant för studien. Avstamp tas i mångkulturen, i ett samhällsperspektiv som rör förskolan och utifrån barn och föräldrar med utländsk bakgrund.

Studien har sin utgångspunkt i förskolan där flera olika yrkeskategorier är verksamma, till exempel förskollärare och barnskötare. Som ett samlingsbegrepp för de olika yrkena används ordet pedagoger.

2.1 Mångkulturell förskola

Kultur är ett begrepp som förekommer i litteraturen på olika sätt. Angel och Hjern (2004) skriver att kultur är något som överförs från generation till generation och innebär att en grupp människor delar värden, regler och symboler. Kulturtillhörigheten är viktig för individen och påverkar människors handlingar i många olika situationer. Ofta har kulturen även en inverkan på hur föräldrarna fostrar sina barn.

Ylvén och Wilder (2009) använder begreppet kulturell kompetens. Det innebär, enligt dem, en förståelse för att alla ingår i olika kulturer och att människan socialiseras in i kulturerna genom samspel. I läroplanen för förskolan skriver Skolverket (2010) att:

Medvetenheten om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kulturer skall bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar (Skolverket, s.6).

Ylvén och Wilder (2009) betonar vikten av att det inte bara är barnen som ska vara medvetna om ovanstående. Pedagogerna i förskolan måste förstå betydelsen av sina egna attityder kring begreppet kultur och hur det påverkar deras handlande. Lahdenperä (2010) menar att det är viktigt som lärare att uttrycka värderingar som bygger på alla människors lika värde och att inte tillåta diskriminering samt att motverka ”vi och dom”- attityder. Genom ett förhållningssätt där termer som ”aldrig” och ”alltid” inte används, förstärks inte de fördomar som kan finnas. Sernhede (2011) är inne på samma tankar och menar att alla är influerade av det egna normbagaget och med perspektivglasögonen tolkar vi världen. I vår självcentrerade värld ser vi med en förenklad bild, en stereotyp, som är möjlig att utveckla till en objektiv bild. Fördomar är något annat, där ligger fokus på det negativa hos den andre. Genom reflektioner runt relationen till den andre bildas insikt om de egna värderingarna och ett växande i erfarenhet sker. Kunskap om andras levnadssätt och traditioner får naturliga förklaringar. Fenomenet ”den andre” har roten i skiljelinjen mellan ”vi” och ”dom” och definierar stereotypa föreställningar som bryter med det som är ”vi”. Det sker en mental separation till ”de andra” - de annorlunda, enligt Sernhede.

De människor som vuxit upp i ett sammanhang, som exempel ett land, från barnsben har lärt sig alla de oskrivna regler som existerar och som räknas som ett normalt beteende. De personer som kommer nya till ett sammanhang får träna sig i att förhålla sig till nya kulturella normer enligt Wellros (1998). Förskolorna erbjuder ett praktiskt exempel på hur normer och värden kan erövrats och vävas in i vardagen för både barn och vuxna. Tiden, iklädd rutiner är ett exempel på detta. Mångkulturell förskola förknippas ofta med förskolor som är belägna i ”invandrartäta” områden där större delen av barngruppen består av barn med utländsk bakgrund. Fokus på dessa förskolor hamnar ofta kring tvåspråkighetsfrågor och modersmål och relativt lite fokuserar på begreppet kultur enligt Lunneblad (2006). Mångkultur är något som ska avspeglas i förskolans vardag och inte något som bara ska uppmärksammas vid speciella tillfällen menar Bozarslan (2010). Hon betonar vikten av att lyfta fram barnens olikheter likväl som likheter för på så sätt hjälpa barnen att bli toleranta mot varandra. Kulturella skillnader finns även inom enskilda länder. I broschyren Barnens Bästa (Göteborgs stad, 2014) står det att det är viktigt att uppmärksamma den kultur som finns i barnets familj. Den är unik för varje familj oavsett ursprungsland och är viktig att synliggöra för att stärka barnets identitet.

Kultur innebär för den stora allmänheten musik, konst, litteratur och traditioner men enligt bland andra ovanstående författare innefattar kultur så mycket mer. Förskolan har ett viktigt uppdrag i att förmedla alla barn och familjers kulturer samt att hitta vägar i att uppmärksamma olikheter och likheter och skapa en tolerans för detta. Vad innebär egentligen en mångkulturell förskola, det kan vara en fråga att diskutera i arbetslagen och ute på förskolorna.

2.2 Förskolan i ett samhällsperspektiv

Sverige har under senare decennierna beskrivits som ett mångkulturellt samhälle. Tidigare var assimilations- och integrationstankarna rådande inom invandrapolitiken, menar Lunneblad (2009). Han hävdar att vi i Sverige i jämförelser med en del andra länder inte öppet diskuterat mångkulturen och att olikheter och konflikter tonats ner. Lunneblad (2009) gör en jämförelse med andra länder men anser samtidigt att andra nationers mångkulturella kontext inte är applicerbar på svenska förhållanden. Efter att integrationspolitiken fokuserat på mångkulturella mål, framhålls idag ett interkulturellt förhållningssätt, enligt Lunneblad (2013). Han anser att politiska beslut och intentioner förverkligas ute i människors vardag och menar att förskolan spelar en central roll för tolerans och solidaritet.

Förskolans uppdrag är en del av en större samhällelig process att socialisera framtidens medborgare. Uppdraget omfattar att såväl utveckla barnens lärande och eget kulturskapande som att överföra ett kulturarv - värden, traditioner, språk, kunskaper - från en generation till nästa. Med tanke på det stora antalet barn som passerar genom verksamheten är förskolan en av de viktigaste ideologiproducerande institutionerna i samhället. Förskolan har på så sätt betydelse för hur många barn utvecklar en tidig medborgerlig identitet (Lunneblad, 2009 s.127).

Pedagogerna är genom sin yrkesroll aktiva i integrationspolitikens genomförande. De bör kunna tolka och genomföra politiska målsättningar med utgångspunkt i förskolans uppdrag. Lunneblad (2009; 2013) beskriver pedagogernas roll utifrån Lipskys begrepp som

frontlinjebyråkrater. Lipsky (2010) har sitt fokus i människobehandlande yrken, där pedagoger nämns som ett exempel. De utövar en sorts ”social kontroll” men ger också ett visst hopp om att kunna påverka politikernas beslut. Frontlinjebyråkraten sitter ofta fast mellan yrkesrollen och allt för små resurser i form av tid och ekonomi vilket gör det svårt att utöva arbetet ordentligt, menar Lipsky. Han anser också att representanter för frontlinjebyråkratier har regelverk och riktlinjer att förhålla sig till, men att det finns ett relativt stort handlingsutrymme för egna tolkningar inom ramarna. I vissa situationer kan det vara lämpligt eller till och med önskvärt att frontlinjebyråkrater gör egna tolkningar av regelverket för att hålla god service. Frontlinjebyråkrater gör det bästa av en svår situation och får på det sättet inflytande på hur de politiska policydokumenten utformas i framtiden, anser Lipsky.

Samhället förändras genom en ökad nationell och internationell migration, ökad valfrihet och en mer uttalad boendesegregation. Detta i sin tur påverkar det enskilda barnet och de verksamma inom förskola och skola. Variationen i förskolornas villkor har ökat och därmed kan likvärdigheten ifrågasättas. Förutsättningarna att möta och tillgodose barnens behov varierar på ett inte acceptabelt sätt. I dag förekommer en segregerad välfärd, där de utsatta grupperna blir än mer utsatta (SOU 2010:64). För nyanlända familjer är förskolan en viktig inkörsport till det svenska samhället. Det är en verksamhet som föräldrarna möter varje dag under barnets första år i Sverige (Borzarslan, 2010). Uppdrag är att vinna deras förtroende och förmedla det svenska samhällets värderingar och kultur, samtidigt som pedagogerna i förskolan ska ta till vara det som familjen har med sig.

Persson (2015) har på uppdrag av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté och Skolverket gjort en forskningsöversikt om förskolans likvärdighet för att öka förståelsen på olika plan. Översikten inkluderar resultat från 58 nationella och internationella forskningsstudier. Enligt Skollagen (SFS 2010:800) ska förskolan vara likvärdig och erbjuda hög kvalitet för alla barn. I en förskola som inte arbetar för likvärdighet riskeras social ojämlikhet och förstärkning av segregation. Förskolan utgör det första steget i det svenska utbildningssystemet för det livslånga lärandet. Persson (2015) skriver:

Det är med andra ord nödvändigt att lägga ett bredare perspektiv på förskolans möjlighet att vara socialt utjämnande genom att ta barns olika uppväxtmiljöer i beaktande (s.46).

Utgångspunkten är att hem och förskola tillsammans är den viktigaste lärandemiljön för barnets utveckling. Samverkan mellan föräldrar och förskola har positiva effekter på barnets lärande. Lahdenperä (2007b) vill se en komplementär hållning gentemot föräldrar med utländsk bakgrund. Förutsättningen för det är att se föräldrarna på ett positivt sätt och som kompetenta. I flera studier som Persson (2015) hänvisar till finns det indikatorer på att förskolans kvalitet har störst betydelse för barn vars föräldrar talar ett annat språk än majoritetsspråket och för barn från missgynnade förhållanden. Resultaten pekar på att förskolor med hög kvalitet i de pedagogiska relationerna och som står för en stödjande struktur kan verka kompensera för barn i ojämlika förhållanden i samhället. Det finns i nordiska studier, bland annat i Bundgaard och Gulløv, 2008 enligt Persson (2015, s.26) indikatorer på att inkluderings- och exkluderingsprocesser relaterat till minoritetsbarn sker redan på förskolan. I såväl samspelet mellan barnen, mellan pedagoger och barn som mellan pedagoger och föräldrar.

Det första som kan sägas är att det inte innebär att alla barn ska erbjudas en likadan förskoleverksamhet. Frågan om förskolans likvärdighet bör istället baseras på en analys av hur barns olika villkor kan mötas av en förskoleverksamhet där alla barn kan utnyttja sin potential. Det som de här refererade studierna visar är att det är de pedagogiska relationerna mellan förskolans personal och barn som har störst betydelse för barns lärande och socio-emotionella utveckling. De pedagogiska relationerna kan därför sägas utgöra kvalitetsens brännpunkt eftersom det är i det konkreta mötet mellan förskolepersonal och barn som kvaliteten avgörs (Persson, 2015 s.47).

Persson (2015) pekar utifrån sin studie på några förslag till förbättringar i arbetet med minoritetsgrupper i den svenska förskolan. Det han betonar är relationsbygge och samverkan mellan förskolepersonal och familjer samt stöd till deltagande i övriga samhället både socialt och kulturellt. Detta kräver kompetensutveckling av förskolepersonalen, menar han. Åtskillig forskning pekar på, att en förskola med hög kvalitet och god lärandemiljö har långsiktiga effekter långt upp i skolåldern och även i vuxen ålder, speciellt för barn från familjer med låg socio-ekonomisk status. En likvärdig förskolas syfte är att erbjuda en verksamhet där alla barn ska beredas möjlighet och stimuleras att använda sina resurser och förmågor till lärande och utveckling. I resultaten av Perssons forskningsgenomgång ser han ett återkommande mönster. En förskola av hög kvalitet med välutbildad personal, som är riktad till alla barns behov har större möjlighet att verka socialt utjämnande om den också sätts in i ett vidare socialt och samhällsligt sammanhang. Persson menar att förskolan behöver uppmärksamma och utveckla samverkan med vårdnadshavarna men också förhållandet till skolan och andra funktioner där sociala insatser görs. Förskolan bör ses som en del av ett socialekologiskt system där barnen rör sig. Lahdenperä (2007b) ger också exempel på vikten av denna samverkan genom kyrkor, andra trossamfund, moskéer och föreningar. Forskningen har i allt för liten utsträckning undersökt hur skolan/förskolan förhåller sig till den miljö som omger den och är barnens sociala verklighet (Sernhede, 2011). För att som människa uppfattas som delaktig i samhället krävs respekt och att bli betraktad som fullvärdig medlem. Om detta inte uppnås utsätts individen för ”social exkludering”. Det leder till segregation, sämre skolresultat i förlängningen och det leder inte till demokratiska rättigheter, enligt Sernhede och Lunneblad (2011).

Omständigheter som utgör riskfaktorer är de faktorer som utgör det hot som kan drabba individen. Skyddsfaktorerna runt ett barn är viktiga enligt Persson (2015). Den första och viktigaste skyddsfaktorn som omger ett barn är vårdnadshavarna. Deras välmående och det sociala och kulturella nätverk som de ingår i är av stor betydelse. Den andra skyddande faktorn är en välfungerande förskoleverksamhet av god kvalitet, med ett innehåll baserat på barnens behov och intresse. Det kräver en verksamhet som leds av välutbildad personal som möter det individuella barnet och familjens specifika behov. Pedagogiska relationer till både barn och familj skapas, beredda att hjälpa och stödja barns lärande i en positiv riktning. De olika studierna Persson (2015) hänvisar till, pekar mot att förskolan kan fungera både som en socialt utjämnande faktor i missgynnade bostadsområden men kan också förstärka ojämlikheter under barnens förskoleår.

2.3 Samverkan hem och förskola

För de barn som byter land och förlorar det sociala nätverket ökar beroendet och betydelsen av föräldrarna. I studier som Ascher (2014) hänvisar till har asylsökande barns uppfattning om välbefinnande studerats. Barnen framhöll föräldrarna och familjen som viktigaste faktorerna för att må bra. För personer som möter barn och föräldrar är det viktigt att stödja och stärka de vuxna i sitt föräldraskap, anser Ascher, eftersom de behöver vara starka i situationer som präglas av osäkerhet. Alla barn och familjer som pedagogerna möter i förskolan har olika erfarenheter med sig i bagaget. Vissa familjer behöver mer stöd än andra. Föräldrarna känner större säkerhet om de upplever meningsfullhet, begriplighet och en känsla av att situationen är hanterbar. Viktiga faktorer som Antonovsky (2014) beskriver i sin forskning. Han fascinerades av varför vissa människor hade en förmåga att klara påfrestningar och motgångar bättre än andra. Han myntade begreppet salutogenes och fokuserade i sin forskning på vilka faktorer som påverkade människans hälsa och välbefinnande positivt. Han kom fram till att dessa tre faktorer har inverkan över hur individen upplever tillvaron. De är sammanflätade med varandra och har betydelse för att uppnå en känsla av sammanhang. Meningsfullhet innebär en känsla av att det finns saker i livet som är viktiga och som engagerar. Begriplighet handlar om att uppleva tillvaron som ordnad och att situationer som uppstår går att förklara och förstå. Hanterbarhet innebär upplevelsen av egna resurser och att det finns möjlighet att ta del av andras hjälp när det uppstår svåra situationer. För barn och föräldrar i Sverige som har utländsk bakgrund uppstår det situationer där faktorer som begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet påverkar hur situationen hanteras och vilken känsla som de bär med sig efteråt. För att uppnå en god samverkan med föräldrarna bör pedagogerna vara medvetna om detta och sträva efter att förklara för föräldrarna hur förskolans verksamhet fungerar och vilken betydelse den har.

I en studie som Jonsdottir och Nyberg (2013) genomfört utkristalliseras olika teman som visade sig ha betydelse för samverkan med föräldrarna. De konstaterade vikten av upprättandet av trygga och tillitsfulla relationer som bygger på dialog mellan pedagoger och föräldrar. Betydelsen av att ge föräldrarna insyn i verksamheten och en möjlighet att påverka den framkom också som betydelsefullt. Det tredje temat som belystes var vikten av att bemöta och erkänna den enskilda familjens behov, kompetenser och förutsättningar. Det som kan försvåra samverkan och bli en skiljefaktor är språket menar Björk-Willén (2014). Det har visat sig att föräldrasamverkan inte sker på lika villkor eftersom språkligt resursstarka föräldrar kan uttrycka sina åsikter på ett annat sätt. I förskolan har pedagoger och föräldrar daglig kontakt för utbyte av information, som en länk mellan barnens två verkligheter. Detta förutsätter att det finns en stark vilja från båda parter att nå samförstånd. Det uppstår lätt en obalans och maktrubbing när majoriteten av personalen talar svenska och den språkliga bristen kommer att handla om vad föräldern inte är och har. Det tenderar bland annat enligt Björk-Willén att möjligheterna minskar till inflytande för föräldrarna och det går stick i stäv med förskolans uppdrag. Det händer att äldre barn i familjen som snabbt lärt sig språket används som tolkar, när utifrån kommande tolkar inte tas in i tillräcklig utsträckning. Det uppstår då en förskjutning av rollerna i familjen. Föräldrarollen försvagas och detta faktum måste motverkas, hävdar Ascher (2014). Det samma konstaterar Hundeide (2009) som utgår från ett psykologiskt perspektiv i sin forskning från Norge och hänvisar även till en Kanadensisk undersökning. Han menar att föräldraansvaret undergrävs när kulturella skillnader värderas och att de därmed riskerar att tappa självtilliten.

Det förekommer pedagoger som undviker kontakt med de föräldrar som inte är säkra i svenska språket, menar Bozarslan (2010). Hon anser att i de fallen där det finns svårigheter att kommunicera via språket är det ännu viktigare att etablera och upprätthålla en bra kontakt. Alla försök till kommunikation uppskattas och föräldrarna ser till viljan att skapa kontakt. Det är viktigt för känslan av tillhörighet och det inger tillit och förtroende. Risken är annars att föräldern inte känner sig accepterad och/eller mindre värd, som i sin tur kan avspeglats på barnet och dess utveckling. Bozarslan (2010) anser att ett bra samarbete mellan hem och förskola leder till pedagogernas ökade förståelse. Det leder också till att föräldrar får en bättre förståelse för förskolan och det svenska samhället. När kontakt via språk inte fungerar får pedagogerna försöka kommunicera på andra sätt. Uppstår det missförstånd kan det enligt Borgstöm (2007) bero på flera olika faktorer, dels genom kommunikation men också via kroppsspråk och i skriven informativ text. Klädval och att passa tider är exempel på när missförstånd kan uppstå. Det är inte tillräckligt att tala ett språk, det krävs att kunna tolka ordens betydelse och förstå de olika kommunikationsreglerna.

Malmström (2006) hänvisar till den erfarenhet som finns av att placera flyktingbarn på speciella avdelningar med enbart flyktingbarn och menar att det viktigaste är att skapa goda relationer med föräldrarna. De ska vara delaktiga i verksamheten och stöttas av pedagogerna i sin roll som förälder och den som känner barnen bäst. Pedagogerna som arbetade där tog hellre ett steg tillbaka och lät föräldrarnas åsikter vara de som gällde istället för att introducera och ”pracka” på föräldrarna svenska normer och värderingar. Föräldrarna måste enligt dem få känna att de bestämmer och inte uppleva sig som ”offer för ett främmande system”. Ascher, Mellander, och Tursunovic (2010) kommer fram till samma slutsats i sin studie som visar att föräldrarna bör ges goda förutsättningar att fungera som starka, stödjande och framförallt trygga föräldrar. De konstaterar det viktiga i att upprätta en trygg och tillitsfull relation med inflytande över sin vardag. Det ser inte ut så för föräldrarna idag, mycket bestäms över deras huvud av samhället och olika myndigheter.

Calderon (2004) poängterar att all personal i förskolan har ansvar att utveckla en tillitsfull relation. Samarbetet med föräldrarna ska vara en självklar del i verksamheten. En god relation redan från första dagen lägger en god grund till ett gott samarbete i framtiden. Föräldrarna är barnens förebild. De är viktiga för barnens självuppfattning och utgör länken till barnens historia. Barnen måste få känna att föräldrarna är accepterade som de är, för att slippa hamna i lojalitetskonflikt. Förskolan ska stötta föräldrarna på ett respektfullt sätt i barnens fostran och utveckling. Det krävs erfarenhet och kunskap från personalen för ett bra samarbete. En viktig ingrediens för det är en genuin vilja och ett öppet och varmt förhållningssätt för att förstå varandra, enligt Calderon.

Respekt för det som är annorlunda, nyfikenhet på det som är nytt, ett kärleksfullt och öppet förhållningssätt mot alla barn och föräldrar och plats för alla att komma till tals. Det är grunden för en förskola som ger trygghet, utveckling och minnen för livet, så som vi alla önskar (Calderon, 2004 s. 59).

Det är viktigt att de som arbetar i förskolan ser alla som individer. Personalen i förskolan måste utveckla ett interkulturellt förhållningssätt. Det gäller både barn och föräldrar. Det kan uppstå olika krav på mat och annat. Calderon (2004) ger rådet att vara tillmötesgående så

långt det bara är möjligt. Prata mycket, lyssna uppmärksamt, berätta och gå rakt på sak och inte vara rädd för konflikter. Barn som bär på familjens ångest och hat från tidigare upplevelser lever ibland ut det på förskolan. Berätta för föräldrarna på ett kärleksfullt, men bestämt sätt, om vilka regler som gäller på förskolan.

Skolinspektionen (2014:03) anser att förutsättningarna för ett positivt förhållningsätt skapas hos de ansvariga politikerna. Det genomsyras sedan via förvaltningar ner i organisationen slutligen till lärarna. Förhållningsätt är avgörande för om barn och familjer ska uppleva sig som en tillgång eller ett problem.

Samverkan mellan förskola och hem kan ibland även innebära att andra verksamheter involveras. Uppbyggandet av ett nätverk runt familjen är positivt men måste alltid ske i samråd med tanke på sekretessreglerna. Samverkan ska utgå från ett barnperspektiv där barnets bästa står i fokus, inte verksamhetens. Individens rättigheter och behov ska ligga till grund för samverkan, samtidigt måste samverkan ske både på individ och en övergripande nivå. Hemmet har ofta en avgörande roll i samverkan kring barnet när flera olika instanser ska delta och fungerar därmed som ”spindeln i nätet” (Jakobsson & Lundgren, 2013). Detta kan i sig vara svårt när föräldrarna befinner sig i ett nytt land och inte behärskar språket. Ascher (2014) har fokus på skolan i sin forskning men menar att där samverkansmodeller mellan bland annat förskola, barnmedicin, barnavårdscentraler och sociala nätverk av olika slag fungerar där barn och föräldrar blir involverade som aktiva partner uppstår ofta ett gott resultat.

2.4 Förskolans uppdrag i praktiken

Förskolan ingår i ett utbildningssystem som tar sin utgångspunkt i det livslånga lärandet. Skolinspektionen (2010:16) gjorde 2010 en granskning av förskolor och skolor i syfte att studera barns språk och kunskapsutveckling när modersmålet är ett annat än svenska. Slutsatsen var att pedagogerna i allmänhet saknar kunskap om barnets bakgrund, behov, språkliga och kunskapsmässiga nivå. Skolinspektionen menar att den kunskapen är viktig att ha för att kunna anpassa verksamheten till individen. Det fanns ett generellt intresse kring barnens bakgrund men det påverkade verksamheten väldigt lite. Det i sin tur innebar att pedagogerna inte knöt an verksamheten till barnets erfarenhetsvärld. Förskolorna betonade vikten av trygghet för de flerspråkiga barnen, vilket i sin tur leder till att förskolans uppdrag att stimulera och utmana barnen i deras lärande får mindre betydelse. Skolinspektionen kom fram till att förskolorna behöver bli bättre på att kartlägga barnens språkliga och kunskapsmässiga bakgrund och utgå från deras erfarenheter och livsmiljö. Ett par framgångsfaktorer som lyfts fram i rapporten är bland annat att pedagogerna måste se flerspråkighet och mångkulturalitet som en tillgång i verksamheten samt vikten av ett nära samarbete med föräldrarna.

Förskolan har ett svårt uppdrag eftersom förskolans läroplan är motsägelsefull. I förskolans läroplan står det att uppdraget är att både förmedla ett nationellt kulturarv samt att främja mångfald. Björk-Willén, Gruber och Puskás (2013) menar att uppdragen förmedlar två perspektiv på samhällsutvecklingen som kan vara motsägelsefulla. De skriver att pedagogerna ofta ställs inför värdekonflikter när målen ska omsättas i praktiken. Målen kan upplevas

mindre problematiska på nationell nivå jämfört med hur pedagogerna upplever det i vardagen när politiska frågor hamnar i deras knä (Runfors, 2013).

Lunneblad (2006) visar att pedagogerna i hans studie har för avsikt att arbeta med den språkliga och kulturella mångfalden. De planerar och sätter upp mål. Resultatet visar däremot att de osynliggör mångfalden och han kommer fram till att det till viss del har att göra med att pedagogerna undviker att synliggöra olikheterna. Pedagogerna betonar vikten av att alla ska behandlas lika och på samma sätt. Pedagogerna menar också att det är svårt att inkludera mångfalden på ett naturligt sätt i verksamheten. Lunneblad funderar över vad det innebär att behandla alla lika, vad som är normen och vad som görs till det gemensamma. Han menar att det inte är barngruppen utan att det är det "svenska" som utgör normen.

Resultatet visar hur pedagogernas identiteter och erfarenheter utanför förskolans praktik har betydelse för hur pedagogerna förstår och förhåller sig till den kulturella mångfalden i barngruppen (s.176).

Flyktingbarn placeras oftast i "vanlig förskola" nära hemmet och det krävs enligt Malmström (2006) extra resurser för att tillgodose barnens behov. Hon menar att resurserna kan handla om att pedagogerna har kunskaper om andra kulturer, är flerspråkiga och att förskolan erbjuder flexibla inskolningsperioder och att pedagogerna får utbildning och handledning. Pedagogernas förhållningssätt har stor betydelse och påverkar introduktionen. Förskolans struktur och organisation har betydelse för de nyanlända barnens lärande och delaktighet. Material, rutiner och kamratrelationer är viktiga ingredienser för delaktighet. Kunskap om att barnen använder alternativa kommunikationssätt, såsom kroppsliga och materiella, i början av sin vistelse på förskolan är viktigt att känna till och stimulera enligt Skaremyr (2014). Hon poängterar också vikten av kamratrelationer och att de nyanlända barnen lär av kamraterna på förskolan. Det är med andra ord viktigt för pedagogerna att planera och skapa en verksamhet som gynnar kommunikation och samspel mellan barnen.

2.5 Mottagande och introduktion

Den som flyttar till en ny miljö, upplever ofta en kulturchock. Wellros (1998) försöker definiera känslan som ett "ständigt hotande kognitivt kaos som orsakas av att man saknar tillförlitliga tolkningsinstrument och fasta referenspunkter" (s. 45). Det kan upplevas som att bli "dövstum". Det går inte att förstå eller att göra sig förstådd och bedöma andra människors motiv, avsikter, de underförstådda regelsystem och mönster i olika situationer. Det uppstår en osäkerhet i att bedömas i den rådande normen. Alltså är en kulturchock både kognitiv och emotionell. Den är tröttande och smärtsamt och drabbar självförtroendet. Som människor lever vi med olika stereotyper, ett slags mallar och föreställningar om vad som kan förvänta oss representeras i en grupp eller i en viss situation. Detta organiserar tankarna, på ont och gott, menar Wellros.

Inskolningen på förskolan handlar i mångt och mycket om att lära känna nya barn och föräldrar och deras behov av trygghet. Den viktigaste faktorn som är avgörande för inskolningens resultat, är samarbetet med föräldrarna. Arnesson Eriksson (2010) har skrivit om sina erfarenheter om inskolningen. Hon anser att riktlinjerna runt inskolningen lämnar stort utrymme för tolkning och att begreppet inskolning oftast syftar till de första dagarna

eller veckorna när föräldrarna medverkar. Enligt Arnesson Erikssons erfarenheter kan det ta olika tid, veckor eller månader, för barn och föräldrar att vänja sig vid den nya livssituationen. Svedberg (2014) beskriver det som ett tillstånd att söka sitt berättigande som gruppmedlem. Gruppen går in i en tillhörande fas enligt Schults FIRO-modell (Fundamental Interpersonal Relations Orientation). Inskolningen påverkar barngruppen eftersom gruppprocessen förändras när det kommer in en ny medlem. Samhörigheten i gruppen sätts på spel. Den nya medlemmen söker berättigande som gruppmedlem. När den nya deltagaren accepterats och själv känner sig delaktig inträder ett gemyt. Svedberg beskriver vidare gruppens utveckling via rollsökningsfasen. Där det sker en återgång till en känsla av samhörighet men nu med den nya medlemmen involverad i gruppen. Vi blir ett jag och finner oss själva i det ögonblick vi är tillsammans med andra. Arnesson Eriksson (2010) anser att begreppet inskolning behöver vidgas och ses som en del av helheten för alla individer i gruppen. Hon menar också att det engagemang som läggs på inskolningen och kontakten med föräldrarna ger resultat för resten av det arbete som bedrivs. Enligt Svedberg (2014) är rollsökningsfasen den mest krävande då makten i gruppen kan utmanas. För att lyckas krävs en auktoritet i ledarskapet med en tydlig och ödmjuk dialog med gruppens medlemmar.

Uppstår det tveksamheter runt någon fråga är det pedagogernas ansvar att genom samtal med föräldrarna se till att samarbetet runt barnet sker på ett så optimalt sätt som möjligt. Broberg, Hagström och Broberg (2013) formulerar tankar kring anknytning som bygger på Bowlbys teorier. De menar att i anknytningssynpunkt är det viktigt att pedagoger hittar fungerande sätt att kommunicera för att både barn och föräldrar ska känna sig trygga. Det finns inga kulturella skillnader i hur anknytning fungerar (Broberg et al. 2013). Men när egna bekymmer fyller vardagen minskar den känslomässiga tillgängligheten till barnet. Anknytningssystemet hamnar i viloläge. Det nätverk som i hemlandet varit en självklarhet kanske saknas. I Sverige kan förskolan bli en möjlighet till trygghet och goda relationer som förändrar livssituationen. När barnet ska vänja sig vid nya personer och ny miljö krävs det kontinuitet, struktur och lyhörddhet från pedagogerna. Ett barn som funnit sig till rätta börjar leka och utforska på ett kreativt sätt (a.a.).

Långt ifrån alla barn med utländsk bakgrund som börjar i förskolan har traumatiska upplevelser med sig i bagaget men de finns. De barn och familjer som kommer från krigshärjade områden och de som har flytt under svåra omständigheter behöver enligt Rädda Barnen (2010) tid på sig att för att kunna fungera normalt igen. Detta gäller både barn och den övriga familjen och här är det viktigt att förskolan ger dem den tiden de behöver under inskolningsprocessen. De är ofta under stor press och stress och anknytningen till varandra kan ha påverkats av situationen. Det bästa stödet som pedagogerna på förskolan kan ge dem är enligt Rädda Barnen tålamod, tid och trygghet i form av bland annat rutiner och en förtroendefull relation.

När flerspråkiga barn börjar i förskolan är det viktigt att mötet med barn och föräldrar sker på ett respektfullt sätt. Genom att vara tillmötesgående och lyssna på föräldrarnas behov och samtidigt berätta om förskolans roll skapas goda förutsättningar för samverkan. Föräldrarna kan uppfatta förskolans roll på ett annat sätt än vad pedagogerna gör. De kommer kanske från en kultur där barnen lär sig livet av de vuxna tillsammans med familjen och dess nätverk. Om

förskolan inte har personal som talar familjens hemspråk är det värdefullt att ta hjälp av en modersmålstalande person (Calderon, 2004).

Mottagandet är komplext och förskolläraernas agerande kan variera. Lunneblad (2013) såg detta i sin studie där några pedagoger utgick från föräldrarnas behov, när de planerade och organiserade sin verksamhet. I andra fall ansågs det att föräldrarna måste anpassa sig till förskolans verksamhet och det svenska samhällets struktur och normer. Förskollärarna tog då som uppgift att kompensera det de upplevde att familjerna saknade, utifrån ett ”svenskt sätt” att se på hur det borde vara. Bundgaard och Gulløv (2006) har studerat hur mottagandet av förskolebarn med utländskt ursprung sker i Danmark. Förskollärarna i studien betonar vikten av att möta alla barn på förskolan jämnt. Samtidigt visar studien att när barnen/familjerna med utländsk bakgrund (framförallt barn från mellanöstern) uppträder på ett annorlunda sätt, relateras det till deras etniska bakgrund och kultur. Pedagogerna kategoriserar barn och familjer utifrån deras sociala och ekonomiska status, till exempel föräldrarnas utbildning, religion, antal barn i familjen och yrke. Pedagogerna påverkas av det som skrivs i media kring olika grupper och det i sin tur påverkar deras förhållningssätt och bemötande gentemot barnen och familjerna. De kunde se att pedagogerna förklarade barnens agerande utifrån deras sätt att kategorisera barnen.

För de barn som kommer till förskolan via andra mottagande institutioner är det viktigt med en fungerande dialog för att möjliggöra ett bra mottagande. Genom att förskolan får möjlighet att få ta del av den information/kartläggning som de har gjort kring barnet och familjen underlättar det mottagandet på förskolan, anser Lunneblad (2011). Om föräldrarna godkänner att informationen förs vidare behöver de inte upprepa sin berättelse för olika personer. Han menar också att pedagogerna bör kontakta specialpedagogen innan barnet har börjat, för att gemensamt planera för bästa mottagande utifrån den enskilda individen. Det första inskolningssamtalet är viktigt och bör vara välplanerat. I detta sammanhang är det viktigt att informera sig om behovet av tolk. En intervjuguide bör förberedas innan samtalet och föräldrarna ska informeras om samtalets syfte och hur informationen kommer att användas. Det kan bli mycket information och det är därmed bra att regelbundet sammanfatta det som sagts. Han betonar även vikten av att pedagogerna fortsätter att dokumentera kontinuerligt under hela barnets tid i förskolan för att synliggöra dess utveckling och behov. Utifrån dokumentationen kan pedagogerna planera verksamheten så att den stödjer barnets behov.

2.6 Lärande och delaktighet

För att komma in i ett sammanhang och uppleva tillhörighet krävs kommunikation. De nyanlända barnen använder och kombinerar olika kommunikativa redskap för att kunna delta i leken, skriver Skaremyr (2014). Resultatet visar att deltagandet är viktigt för de nyanlända barnen. Barnens deltagande i förskolans återkommande rutiner och verksamhet gör att barnen anammar den nya kulturella gemenskapen. Däremot visar studien att; trots att barnen använder olika kommunikativa redskap i deltagandet blir inflytandet begränsat på grund av brister i det svenska språket. Hon menar att svenska språket oftast har högst status i förskolan och därmed leder kunskap i svenska språket till högre position i gruppen. En utmaning för förskolan är enligt Skaremyr att synliggöra det svenska språket samtidigt som andra språk får en större betydelse i förskolan. Puskás (2013) hänvisar till flera olika forskare som också menar att svenskan har hög status både hos lärarna och hos föräldrarna eftersom svenskan är

skolans språk, och därmed är verktyget för lärande och social integration. Utmaningen för förskolan är att skapa en verksamhet som speglar den språkliga mångfalden. Förmågan att tala svenska har stor betydelse i relation till de gemensamma aktiviteterna som sker på förskolan, samt till den pedagogiska miljön och institutionen i allmänhet, konstaterar Häll (2013). Däremot visar hennes studie att förmågan att tala svenska har mindre betydelse när barnen leker och samspekar. Barnen använder flera olika multimodala uttrycksätt som påverkar leken och samspelet. Hon menar att dessa förmågor har stor betydelse i barngrupper där barnen talar flera olika språk. Även kamraternas och pedagogernas deltagande har stor betydelse i samspelet.

Det är viktigt att ta till vara det som sker i stunden för barnets utveckling. I detta sammanhang poängteras vikten av pedagogerna och deras kunskaper av Eriksen Hagtvæt (2006) som avgörande om en situation ska ge stimulering och utveckling eller fungera hindrande. Miljön och materialet är verktyg, som rätt använda blir stimulerande. En av metoderna de beskriver är leken, som en form för lärandet. Det som beskrivs är hur barn i språkutvecklingssammanhang kan börja våga pröva sig fram, inom lekens trygga ramar. Där kan de få prova det de inte kan utan tanke på prestation. Det är pedagogernas roll att arbeta förebyggande i förskolan och att inspirera till lek. Dessutom ska de finnas med för att se det som blev och för att lägga till något som leder till progression.

Allt människan lär sig, lärs tillsammans med andra i en social process i ett sammanhang med andra, enligt Säljö (2000). Kunskapen är aldrig neutral. Vi tillägnar oss kunskap utefter de upplevelser vi får från den kontext vi föds in i och sedan lever vidare med. Den kultur vi lever och verkar i, från våra sociala sammanhang, kommer alltid att påverka uppfattningarna av världen. Vi behöver få nya insikter och nya mönster till erfarenheterna för att hantera vardagen. Alla måste aktivt delta i lärandet eftersom människan lär i samspel med andra i ett socialt sammanhang. Kommunikation är det viktigaste redskapet för att organisera sig. I såväl social interaktion som i gemensam kommunikation, har människor i alla tider tillägnat sig ny kunskap. Lärande sker i en samverkan, där gruppen påverkar individen och individen gruppen, i en ständig rörelse framåt.

2.7 Språk och kommunikation

Barnen kommer till förskolan med olika familjevanor, kultur och livsmiljö. En del talar ett, andra två och somliga flera språk. En del talar ingen svenska, andra talar bara svenska. Det är förskolan som ska anpassas till att barn är olika, inte tvärt om. Calderon (2004) rekommenderar pedagogerna att visa barnet uppskattning i att använda sitt språk och uppmana föräldrarna att prata mycket med sina barn på modersmålet. Om barnet inte lärt sig svenska ännu, får föräldrarna hjälpa till med ord som barnet kan på modersmålet. Visa intresse och leta efter översättningar tillsammans. Det kräver planering och att utgå ifrån ett individperspektiv. När barnet känner att deras språk accepteras och samtidigt inbjuds till det nya utvecklar barnet en dubbel kulturtillhörighet. För att barnen ska känna sig trygga i förskolan måste föräldrarna ha förtroende för pedagogerna.

Enligt Skolverket (2013) kan det lätt uppstå missförstånd om flerspråkighet och utländsk bakgrund kopplas ihop. Begreppet flerspråkig innebär att individen besitter kompetens att använda fler än två språk. Skolverket refererar till Håkansson som tar upp att flerspråkighet

oftast används synonymt med bristande kompetens i svenska. Skolverket menar att flerspråkighet är en kompetens och inte en egenskap. Det innebär att individen har kompetens att kommunicera på flera språk varav minst ett är modersmålet. Vi lär oss språk för att kunna kommunicera med andra människor. Barn lär sig de språk som de behöver för att kunna tala med de människor som är känslomässigt viktiga för dem (Ladberg, 1999). Kultti (2014) hävdar att ett språkintresse inte förutsätter språkbehärskning. Barns språkanvändning ökar där pedagogerna inkluderar olika språk i verksamheten. När en verksamhet förbjuder användning av ett visst språk blir det exkluderande och den språkliga miljön blir begränsande. Samtidigt lyfter Kultti (2012) vikten av att på förskolan använda svenska som språk eftersom det tyder på att små barn snabbt förstår vilket språk som är funktionellt i sammanhanget. Hon menar att svenskan som språk har en inkluderande funktion eftersom det är det språket som barnen har gemensamt. Samtidigt kan svenskan som normspråk bidra till att vara marginaliserande i kommunikationen gentemot andra modersmål än svenskan. När en verksamhet förbjuder användning av ett visst språk blir det exkluderande och den språkliga miljön blir begränsande enligt Kultti (2014). Det visar sig leda till ojämlika möjligheter till språklig utveckling. Kultti efterlyser forskning och uppmärksamhet inom detta område i förskolans verksamhet.

Forskning visar att förskolan har en viktig roll i att stödja och utveckla språkutvecklingen hos barn som har svenska som andraspråk. Det blir viktigt att skapa en inkluderande miljö där barnen känner att deras förstaspråk är en tillgång i verksamheten, anser Svensson (2012). Pedagogernas uppgift blir att skapa miljöer och situationer där barnen känner sig trygga och kan utveckla sin språkförmåga. Pedagogerna ska uppmuntra och stödja barnen i att uttrycka sig både på svenska och på sitt modersmål. De ska ställa öppna och intresserade frågor, bekräfta det barnen säger, utveckla samtalen och själva använda ett varierat ordförråd. Pedagogens närvaro i leken för att benämna det som sker, framhålls av Kultti (2012). Att vid måltider till exempel uppmärksamma barnen på innebörden av olika ord. I temaarbeten utgå från barnens intresse och tillföra ytterligare infallsvinklar. I Kulttis studie har hon kommit fram till att barnen med annat modersmål inte erbjuds förutsättningar att utveckla sitt språk inom förskolans ramar. När barnen deltar i leken, sång och samtal och får de en allsidig kontakt med det svenska språket. Förskolan kan utgöra en möjlighet för barnet att bli flerspråkigt. I förskolemiljön lär barnen sig behärska majoritetsspråket. Samtidigt som föräldrarna ska uppmanas prata sitt modersmål med barnet.

2.8 Specialpedagogens roll

I examensförordningen (SFS 2007:638) för specialpedagoger står det att en av många uppgifter specialpedagogerna har är att delta i det förebyggande arbetet på förskolorna och undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer. De ska analysera svårigheter på organisationsnivå, gruppnivå och individnivå. Detta kräver ett nära samarbete med pedagogerna ute på förskolorna samt med förskolecheferna. Det förutsätter även nära samarbete med föräldrarna och samverkan med olika instanser som finns runt barnet och förskolan.

All skolverksamhet ska enligt skollagen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Stödd på detta faktum har VISKA-modellen (vardagsinriktat systematiskt kvalitetsarbete) skapats av Scherp (2014). Han menar att de egna erfarenheterna i verksamheten bland barnen utvecklas i lärande gemenskaper med pedagoger och ledning. Utveckling i det vardagliga

arbetet är problembaserat och bygger på en fråga som inte funnit sitt svar och som förbryllar. Skolutveckling handlar om att arbeta i en lärande organisation där pedagogerna lär i den egna verksamheten för att hantera de problem som uppstår i vardagen. För att en kvalitets- och verksamhetsutveckling ska ske förutsätter det ett system i olika dimensioner relaterade till varandra. Sättet att hantera vardagsfrågor blir avgörande för kvalitetsutvecklingen. Pedagogerna ute i verksamheterna är den mest betydelsefulla faktorn. Det är de som ska skapa berikande lär- och utvecklingsmöjligheter för barnen.

Skolvardagen är fylld av situationer där man som pedagog eller skolledare inte vet hur man ska agera för att på bästa sätt bidra till barnens lärande och utveckling, men även av situationer där man är övertygad om vad som är klokast göra. Man kan säga att vardagen för lärare och skolledare är fylld av frågetecken och utropstecken, där frågetecknen uttrycker osäkerhet om vad som är klokt att göra och utropstecken uttrycker lärdomar och slutsatser om hur situationerna bör hanteras /.../ Skolutveckling innebär en transformering av ? till ! (Scherp, 2014 s.44).

Enskilda pedagoger och arbetslag i sin helhet är beroende av att veta vilka förutsättningar och resurser som finns att tillgå när de själva inte hanterar problem som uppstått. Scherp (2014) skiljer på en arbetsorganisation och en utvecklingsorganisation. I en fungerande arbetsorganisation ska en grundläggande struktur underlätta vardagen. Den ska ge trygghet och skydda från störningar i den pedagogiska verksamheten. Arbetslagen i en sådan organisation ägnar sig främst åt planering av görandet. I utvecklingsorganisationen utgör störningar utgångspunkten för utvecklingsarbetet. Problem som uppstår tas om hand och ses som en möjlighet till lärande och möjliggörare för kvalitetsutveckling. Arbetsgruppen letar efter lösningar utifrån andra perspektiv. Enligt VISKA-modellen skapar arbetsorganisationen förutsättningar för utvecklingsorganisationen som i sin tur ska påverka utformningen av arbetsorganisationen. De ska för bästa resultat, i ett systematiskt kvalitetsarbete, fungera tillsammans och prägla verksamheten i sin helhet. I gränslandet mellan pedagoger och ledning befinner sig specialpedagogerna. Hur deras kompetens tas tillvara har de olika upplevelser av beroende på vilken organisation de är verksamma i, enligt Scherp (2014). En del har upplevt stöd från ledningen och getts goda förutsättningar för att bidra till kunskapsutvecklingen bland medarbetarna. Andra har haft svårare att lansera denna roll. Oftast är det svårare i en utpräglad arbetsorganisation där pedagogerna av tradition oftast går från ett görande, till ett annat görande. I en utvecklingsorganisation görs inledningsvis försök till fördjupad förståelse utifrån andra perspektiv som grund till nya lösningar.

I en enkätstudie som genomförts vid Karlstads universitet (Göransson, Lindqvist, Klang, Magnusson & Nilholm, 2015) belyser de att specialpedagogers yrkesroll är otydlig. Det utbildningen ger och det examensförordningen föreskriver, är det de har att luta sig mot för att kunna avgränsa sitt arbetsområde. Att arbeta för elever i behov av särskilt stöd är ett uttryck för en politisk konstruktion och har inte sitt ursprung i den allmänna opinionen, anser de. I studien upptäckte forskarna att det uppstår svårigheter i att hävda yrkesrollen när skolproblem tolkas i ett mer traditionellt perspektiv där barnet är bärare av problemet. Sammantaget innebär det att arbetsuppgifter ökar och eller minskar inom olika områden beroende på hur mycket specialpedagogen lyckas hävda yrkesrollen.

I arbete med människor och kanske särskilt personer med annan kulturell bakgrund är det bra med en medvetenhet om den risk det innebär att göra ogrundade bedömningar. Det är viktigt

med reflektion kring vilken norm som används och från vilket perspektiv "den andre" studeras. För att minska missförstånd och konflikter krävs det, enligt Hundaide (2009) kunskap och sensitivitet för att förstå subtil metakommunikation. Observationsförmågan handlar om att förstå verkligheten som en helhet. När erfarenheter insamlas, såväl praktiska som teoretiska, uppstår hypoteser som prövas på en inre karta. För att förstå andra personer analyseras kartbilderna utefter det som ses och upplevs i vardagen. Hundaide hänvisar till Bronfenbrenner, 1979 som menar att människans psykologi är "situerad" och verksam i kommunikativa och sociokulturella sammanhang. Vi är alltså knutna till våra vardagliga världar och när vi engagerar oss utvecklas de färdigheter som behövs. Det är nyckeln till förståelse för hur människor fungerar och måste ske i en vardagskontext. Specialpedagogens uppgift är att delvis finnas med i den vardagen som är barnens, pedagogernas och till viss del föräldrarnas verklighet. Specialpedagoger möter pedagoger med olika tolkningsramar och kommer utifrån med en annan tolkningsposition. Tillsammans kan de hitta olika lösningar. Den som vill lära och utveckla sig måste arbeta på att genomsyra känslor, avsikter och insatser. Först då blir det en personlig egendom och kunskap, menar Hundaide. En tolkningsram kan vara fylld med engagerad intressekunskap, medan en annan kan vara mer ångestpräglad. Den sistnämnda kan bära på "olustkunskap", som Hundaide kallar den. Fylld av osäkerhet och kanske misslyckanden som gör att hen helst undviker det specifika fältet. Våra mentala färdigheter är situerade och går inte att separera från den faktorn där de uppstår. Nya strategier och andra metoder för att nå målet måste utvecklas. Väljs det som leder mot en katastrof, leder det först till att förlora fotfästet. En del av en specialpedagogs uppgift är att handleda verksamma pedagoger. Det bör bidra till att öka medvetenheten om det som tidigare togs för givet, tolkningen av sig själv och sina handlingar och kan bidra till ökad världsorientering.

Med hjälp av Simeonsdotter Svensson (2009) kan en sammanfattning göras av vad specialpedagogik står för. Den ska främja barnens utvecklingsmöjligheter inom förskolan så att pedagogiken anpassas till att passa alla och för att inga hinder ska uppstå. Alla barn ska ses som kompetenta utifrån olika förutsättningar. Lusten att lära ska genomsyra hela utbildningssystemet, från förskola och genom alla skolåren, och bygga på barnens intresse och erfarenheter. Specialpedagogiken ska företräda en barnsyn och ett förhållningssätt med ett tydligt barnperspektiv. Förhållningssättet avgör kvaliteten på arbetssättet där barnsynen blir synlig i pedagogens konkreta handlingar. Barnen ska inte få skulden för att arbetet i vardagen inte fungerar.

Forskarna förklarar att specialpedagogiken i praktiken kan tjänstgöra som en kopplingspedal mellan individuella, psykiska och biologiska förutsättningar samt omgivningens sociala och fysiska anpassningar (Simeonsdotter Svensson, 2009 s.193).

Som tidigare nämnts, menar Lunneblad (2011) att mottagande förskolas pedagoger bör kontakta specialpedagogen innan ett barn med utländsk bakgrund ska introduceras. Pedagoger och specialpedagog bör tillsammans genomföra en planering utifrån den enskilda individen.

3. Förskolans styrdokument

Skollagen och läroplanen för förskolan styr pedagogernas planering och arbete. Utifrån den forskning som tidigare har beskrivits kommer vi att redovisa vad som skrivs fram i styrdokumentet angående barn med utländsk bakgrund och deras familjer.

3.1. Förskolans läroplan

I förskolans läroplan beskrivs de riktlinjer och de nationella mål som alla förskolor i Sverige ska arbeta efter. Där beskrivs ett förhållningsätt där alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen och solidaritet gentemot de svaga och utsatta ska genomsyra verksamheten. Förskolan ska synliggöra de rättigheter och skyldigheter som individer har i ett demokratiskt samhälle och det görs bland annat genom att vuxna agerar som förebilder (Skolverket, 2010).

Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga och förbereda barnen för ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle. Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur ska bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet (Skolverket, 2010 s.6).

Förskolans pedagoger har ett tydligt uppdrag att verka som ett komplement till hemmet. Förskolan ska vara ett stöd och samarbeta med föräldrarna, nära och förtroendefullt, för att barnet ska utvecklas optimalt efter sina egna förutsättningar. Vårdnadshavarna ska ges möjlighet att delta i verksamheten och påverka den utifrån målen.

Förskolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar (Skolverket, 2010 s.5).

Vidare står det att barnet tillsammans med föräldrarna ska få en god introduktion i förskolan. Föräldrarna ska ges möjlighet till delaktighet och inflytande över verksamheten. Föräldrarna ska visas respekt och känna att det utvecklas en relation mellan dem och förskolans personal. Personalen ska fortlöpande föra samtal med barnens vårdnadshavare om barnens utveckling, trivsel och lärande. Både i, men också utanför förskolan. Det står att värdegrund med etiskt förhållningssätt ska prägla verksamheten där de vuxnas förhållningssätt påverkar hur normer och värden presenteras och levs i ett demokratiskt samhälle. Förskolans pedagoger ska ge barnen förutsättningar genom att problematisera. Därigenom utvecklas barnens förmåga att reflektera runt etiska dilemman. Förskolan ska stimulera barnens språkutveckling och barn med utländsk bakgrund ska ges möjlighet att utveckla både sitt modersmål och det svenska språket i förskolan (Skolverket, 2010).

3.2. Skollagen

I Skollagen (SFS 2010:800, kap.1§4) står det att barn i förskolan ska inhämta kunskap och värden. Verksamheten ska stimulera alla barns utveckling och stimulera det livslånga lärandet. Förskolan ska förmedla och förankra respekten för de mänskliga rättigheterna och de

demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Förskolan ska samarbeta med föräldrarna och hänsyn ska tas till varje enskilt barn.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (Skollagen, kap.1 §4).

Verksamheten ska utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet utifrån barnets behov. Förskolan ska förbereda barnen för fortsatt utbildning och främja allsidiga kontakter och social gemenskap (Skollagen, kap.8§2). Förskolan ska arbeta för att de barn som har ett annat modersmål än svenska ska få möjlighet att utveckla både modersmålet och svenskan i förskolan (Skollagen, kap.8 §10).

Från höstterminen det år barnen fyller tre år ska alla barn erbjudas en plats i förskolan. Finns behovet tidigare ska det tillgodoses med minst 15 timmar i veckan. De barn som är asylsökande eller har fått ett tidsbegränsat uppehållstillstånd ska erbjudas plats i förskolan (Skollagen, kap.29 §2).

4 Teoretiska utgångspunkter

Våra valda perspektiv har betydelse för hur den enskilda individen uppfattas och även för på vilket sätt specialpedagogerna stöttar pedagogerna ute i verksamheterna. Förhållningssättet och synen på den egna yrkesrollen påverkar samverkansprocessen. Det påverkar i sin tur mötet och bemötandet av barn med utländsk bakgrund och deras familjer.

4.1 Interkulturellt perspektiv

Genom att kategorisera och generalisera görs vår värld lättare att förstå och förhålla sig till. Kategorierna är socialt konstruerade utifrån uppfattningar om normer och avvikelser. De individer som kategoriseras tillskrivs de egenskaper som särskiljer och förväntas agera därefter (Elmeroth, 2014). Detta i sin tur påverkar individens identitet då den byggs upp utav bilden av sig själv, bilden av hur andra ser på mig och den bild jag tror att andra har av mig. Genom att kategorisera individer och tilldela dem etiketter som till exempel svenskar, invandrare menar Elmeroth att vi skapar olika identiteter. Språket bidrar till konstruktionen av kategorierna och det är omgivningens tolkningar som ger individen dess egenskaper och förväntningar. Elmeroth menar att skolan/förskolan har en möjlighet att förändra och påverka konstruktionerna, framför allt genom ett interkulturellt förhållningssätt. Det innebär att vi möter omgivningen med ett genuint intresse och en nyfikenhet, även kring det som går utanför våra invanda mönster.

Sverige tog 1985 ett riksdagsbeslut att ett interkulturellt synsätt ska präglade alla skolformer Lahdenperä (2007a). Flera forskare har studerat innebörden i detta och Lahdenperä beskriver interkulturellt arbete som en process i mötet mellan folk och grupper i en demokratisk livsvärld. För detta krävs, menar hon, en förståelse för att fördomar, stereotyper och social ojämlikhet påverkar samspelet människor emellan. Det kräver också medvetenhet om egna begränsningar och kulturella föreställningar. För att nå fram till varandra krävs kommunikation med ömsesidighet och förståelse. I ett interkulturellt lärande utvecklas flerkulturell kompetens. Lahdenperä menar att när människor vågar sig in i en mellanposition mellan den egna och den andres kultur ökar engagemanget. Fokus hamnar på humana värden i stället för nationalistiska. Pedagoger behöver göra ett fokusskifte från ”den andre”, till en medvetenhet om den egna etniska bakgrunden. Utifrån olika meningsskapande kulturer så

som t.ex. etniska, språkliga, religiösa, tankemässiga och livsstilsrelaterade kulturer samverkar, påverkar och berikar de varandra. Det innebär att vi aldrig kan bedöma värderingar och moraluppfattningar utifrån enbart vårt eget kulturperspektiv, enligt Lorentz (2013). Han betonar behovet av ett interkulturellt perspektiv i dagens mångkulturella förskola/skola och han visar på skillnaden mellan begreppen interkulturell och mångkulturell. Begreppet interkulturell beskriver, enligt Lorentz, hur olika personer bemöter och interagerar med varandra, mångkulturellt beskriver ett tillstånd till exempel i samhället. Interkulturellt arbete innebär respekt, jämlikhet och tolerans. För att kunna leva upp till detta måste en förståelse till, för hur fördomar och diskriminering påverkar vår kommunikation och våra relationer, anser Lahdenperä (2007a). Lunneblad (2006) instämmer och menar att interkulturell pedagogik inte i sig är ett ämne utan ett förhållningssätt som ska genomsyra en verksamhet. Elmeroth (2014) anser att i mötet med barn med utländskt ursprung bör relationell pedagogik kopplas ihop med interkulturell pedagogik för att mottagandet ska bli så gynnsamt som möjligt. Hon menar att det inte är barnet som ska anpassas till verksamheten utan verksamheten ska anpassas för att passa barnet. Det krävs relationer som bygger på ömsesidig nyfikenhet och en vilja att våga möta det okända. Det kräver också en kunskap hos lärare kring hur den kulturella identiteten formas enligt Lorentz (2013).

Utifrån det interkulturella perspektivet formas enligt Lorentz (2013) en interkulturell pedagogisk kompetens som bör ligga till grund för det pedagogiska arbetet. Den består av tre olika kompetenser av samverkan; kommunikativ kompetens, medborgerlig kompetens och social kompetens. De tre kompetenserna kräver en interaktion och ett samspel som utifrån ett samhällsligt perspektiv kan leda till att vi förstår varandra, kan kommunicera med varandra och leva och respektera varandra. Calderon (2004) skriver:

Ett interkulturellt arbetssätt innebär att vara medveten om sin roll utifrån sin egen etniska bakgrund och att förstå hur ett mångkulturellt samhälle kan återspeglas i förskolan. Att stimulera barnen att använda sina språk är en viktig del i det. Eftersom språk, identitet och lärande är så tätt sammanlänkade, måste vi ge barnen, som har ett annat modersmål än svenska, möjligheter att utveckla sina språk (s.12).

Lorentz (2013) menar att alla relationer i skolan/förskolan ska präglas av det interkulturella förhållningssättet, från huvudman ner till barnen.

4.2 Specialpedagogiskt perspektiv

Det specialpedagogiska kunskapsområdet har vuxit fram ur flera olika bakgrunder där en rad olika perspektiv och teorier möts och bryts enligt Nilholm och Björck-Åkesson (2007). Alberg (2013) menar också att specialpedagogik är ett mångvetenskapligt ämne och att det blir allt vanligare att använda sig av flera olika teorier för att förklara ett specialpedagogiskt problem. De flesta är överens om att specialpedagogik skapas i samspelet mellan individer, närmiljö och samhälle. Det blir därför viktigt att upprätta relationer med andra kunskapsfält. Normalitet, avvikelse och differentiering är områden som oftast studeras inom specialpedagogiken. Ahlberg (2013) menar att dessa begrepp många gånger är svåra att förklara och att i många fall kan de upplevas som motsägelsefulla. Vad som är normalt och vad som är avvikande skiftar och förändras beroende på den kultur, den tradition och de samhällspolitiska ställningstaganden som är aktuella just nu. Differentiering handlar om de

insatser och de speciella former av undervisning som förskolan/skolan erbjuder för att stödja barnet och även de förändras över tid.

Det finns två perspektiv som dominerar forskningen kring specialpedagogik, det kategoriska och det relationella perspektivet. Det kategoriska perspektivet innebär enligt Rosenqvist (2007) ett sätt att kategorisera människor utifrån vissa egenskaper. Diagnoser och det som avviker från det "normala" får stor betydelse och det fokuseras på barn med svårigheter. Enligt Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001) tar den specialpedagogiska traditionen sin utgångspunkt ur detta perspektiv och de menar att de pedagogiska verksamheterna fortfarande till viss del utgår från det kategoriska perspektivet, trots att de nationella styrdokumentet till stor del utgår från det relationella perspektivet. Det relationella perspektivet innebär att barnet ses i ett sammanhang och fokus hamnar på samspelet och interaktionen med omgivningen, ofta benämns barn i svårigheter. Med ett relationellt sätt att studera den pedagogiska verksamheten och de individer som ingår i den, fokuseras det på samspelet och interaktionen som uppstår. Genom att förändra organisationen och miljön påverkar det samspelet och individens förutsättningar att tillgodogöra sig undervisningen. Fokus läggs inte på individens beteende utan på sammanhanget. Förstås situationen ur ett relationellt perspektiv, betonar Emanuelsson et al. (2001) betydelsen av tidsaspekten. Om lösningen sker genom att omorganisera, förändra miljön och problematisera de specialpedagogiska behoven tar det tid. Lösningarna är oftast inte enkla och det krävs långsiktigt arbete. Det finns stora skillnader mellan perspektiven, i hur svårigheterna förklaras och åtgärder vidtas.

5 Syfte

I den forskning vi tagit del av kring barn med utländsk bakgrund i förskolan ligger fokus på språk och kommunikation. Utifrån den situation som Sverige befinner sig i ställs pedagogerna i förskolan allt mer inför uppgiften att ta emot barn och familjer med utländsk bakgrund. I forskningen beskrivs hur skolan ska ta emot nyanlända elever, men inom förskolan är det i stort sett ett obeforskat område. Forskarna trycker på vikten av tidiga insatser för att motverka utanförskap. Avsaknaden av forskning kring hur mötet och bemötande bör ske, riskerar att osynliggöra dess betydelse. Det i sin tur kan skapa osäkerhet i pedagogernas förhållningssätt gentemot både barnen och deras familjer.

Med utgångspunkt i förskolepedagogiken vill vi undersöka specialpedagogernas syn på hur de kan vara delaktiga i mötet med barn med utländsk bakgrund och deras familjer, för att öka förståelsen för hur arbetet kan utvecklas.

För att komplettera specialpedagogernas tankar synliggörs några förskollärares synpunkter kring deras behov av stöd när det gäller mottagandet av barn och familjer med utländsk bakgrund.

Vårt syfte specificeras med följande frågeställningar:

- Hur definierar specialpedagogerna begreppet utländsk bakgrund?

- Hur beskrivs mottagandet av barn med utländsk bakgrund och deras familjer på förskolorna?
- Stödjer specialpedagogerna pedagogerna i arbetet med barn med utländsk bakgrund och deras familjer och i så fall på vilket sätt?
- Upplever pedagogerna behov av stöd i mötet med och bemötandet av barn med utländsk bakgrund och i så fall på vilket sätt?

6 Metod

Metoden är vägen till målet enligt Kvale och Brinkman (2014). I följande kapitel redovisas de metodologiska utgångspunkterna för studien. Detta innefattar vald datainsamlingsmetod och dess tillvägagångssätt, analysprocessen, urval, etiska överväganden och slutligen studiens trovärdighet och giltighet.

6.1 Metodval

Studien har en kvalitativ ansats med syfte att undersöka respondenters uppfattning och erfarenhet kring hur mötet med och bemötandet av barn och familjer med utländsk bakgrund sker på förskolorna och påverkas av specialpedagogernas delaktighet. Kvalitativa studiers huvuduppgift är att synliggöra, försöka förstå och tolka det som framkommer (Stukat, 2011). I studien används semistrukturerade intervjuer med specialpedagoger och med några förskollärare genomförs en enkätundersökning.

6.2 Urval av intervjurespondenter

De två första specialpedagogerna söktes telefonledes. Därefter vände vi oss till chefer för utvecklings och stödenheterna i områden med andra socioekonomiska förutsättningar för att komplettera de två första. Avsikten var att respondenterna skulle ha skiftande erfarenheter och förutsättningar med sig. Cheferna för de två sista enheterna valde ut de specialpedagoger som ansågs kunnigast i ämnet. Detta var inget kriterium för deltagande i studien. En respondent av fyra bad om frågorna för intervjun i förväg, vilket accepterades. Två av respondenterna

arbetar nära verksamheten och är knutna till varsin förskolechef. En arbetar i ett resursteam gentemot flera olika förskolor. Den fjärde respondenten arbetar ensam knuten till flera förskolor och har därmed flera förskolechefer som uppdragsgivare. I samband med telefonsamtalen skickades ett missivbrev (Bilaga 1) som förklarade studiens syfte.

Antalet intervjuer är begränsat men det möjliggjorde tid för djupare analys av respondenternas svar. Kvale & Brinkman (2014) och Patton (1990) ser fördelar och nackdelar med ett litet antal respondenter i en undersökning. Avgörandet beror på vad som ska tas reda på och hur resultatet bearbetas. Det kan bli svårt att upptäcka likheter/olikheter och att generalisera. Däremot ökar möjligheten för ingående tolkningar och analys av vad som framkommit.

6.3 Urval av deltagare för enkätstudien

Kontakt togs med två förskolechefer som representera förskoleområden med olika socioekonomisk förutsättningar. En förskola är belägen i ett område där över hälften av befolkningen har utländsk bakgrund. Två av förskolorna finns i områden där majoriteten av barnen har svensk bakgrund och en av förskolorna har enstaka eller inget barn med utländsk bakgrund på avdelningarna. Förskolecheferna fick tydliga direktiv av oss kring hur de skulle gå tillväga (Bilaga 3) De fick i uppgift att fördela enkäterna till sex förskollärare. Deltagarna skulle inte arbeta på samma avdelning. Deras eventuella erfarenhet av att ta emot barn med utländsk bakgrund skulle inte vara meriterande för deltagandet, snarare tvärt om. Frivilligheten att delta i undersökningen poängterades.

6.4 Genomförande av intervjuerna

Den semistrukturerade intervjun innebär, enligt Bryman (2011) att intervjuaren har bestämt vilka ämnesområden som ska täckas in och vilka huvudfrågor som ska vara gemensamma för alla respondenter. Ordningföljden anpassades under samtals gång. Följdfrågorna ledde ibland intervjun till nästa fråga. Metoden blir anpassningsbar enligt (Stukat 2011) och det skapas möjligheter till fördjupning i vissa frågor. (Kvale och Brinkman 2014) betonar vikten av att vara påläst och ha stor kunskap i ämnet. Detta tog vi fasta på vid konstruktion av frågeguiden. Frågorna formulerades utifrån olika temaområden (Bilaga 2) och följdfrågor tänktes genom.

Gemensamt genomfördes en pilotintervju av en specialpedagog i syfte att testa vår frågemall. Efter genomförd pilotintervju tillkom någon fråga, några frågor togs bort och några omformulerades. Pilotintervjun gav oss också träning inför kommande intervjuer.

Intervjuerna genomfördes noggrant förberedda, två vardera. Både telefon och dator användes vid dessa tillfällen. Intervjuerna inleddes med presentationer, kontroll av den tid som var avsatt och småpratande för att bryta isen. Materialhanteringen beskrevs, hur urvalet gått till och att alla deltagare och kommuner kommer att avidentifieras. I detta sammanhang upplystes också om alla de etiska ställningstaganden som rör dem som respondenter. Studien beskrevs i stora drag, utan att leda in dem alltför mycket mot vår förförståelse och på så sätt gå miste om deltagarnas aspekter. Den specialpedagog som fick frågeställningarna innan kände dock till de övergripande frågorna. Relationen mellan deltagarna i en intervjusituation påverkar intervjus resultat, menar Kvale och Brinkman (2014) och att kunskap produceras mellan dessa två

parter. Det var en viktig ingrediens i vår intervjumetodik. Kvale (1997) påtalar vikten av att den som intervjuas inte ska lämnas i tomhet och med oro för vad som blivit sagt. Intervjuerna avslutades därför med en sammanfattning av samtalet. Respondenterna fick möjlighet att ställa frågor och komplettera och förtydliga sina svar. I några fall uppstod en gemensam reflektion om vad som framkommit under intervjun och de intryck den gett.

6.5 Genomförande av enkätundersökningen

Det dök upp nya frågeställningar under intervjuerna av specialpedagogerna. För att berika studien genomfördes en enkätundersökning med några förskollärare (Bilaga 4). Enkäten utformades med stöd av Bryman (2011) och hans tankar om hur en tydlig och inbjudande enkät bör se ut. Slutna frågor inledde enkäten för att få en bakgrundsbild av respondenterna och den avslutades med öppna frågor.

För att minska bortfallet i enkätundersökningen utformades ett introduktionsbrev till chefer och respondenter. Den innehöll en beskrivning av syftet med undersökningen, en kortare presentation av oss och hur respondenterna valts ut. De etiska forskningsprinciperna tydliggjordes och en noggrann beskrivning av förfarandet med enkäten lämnades. Enkäten skulle läggas i ett medföljande svarskuvert som sedan skulle klistras igen. Därefter skulle det lämnas till förskolechefen som på lämpligt sätt förvarade materialet tills det hämtades för bearbetning. Enkäterna besvarades utan vår närvaro vilket riskerar att inte "rätt" person svarat, vilket Bryman (2011) poängterar. Det går heller inte att säkerställa att andra blandar sig i frågorna och på så sätt påverkar svaren. Däremot menar Bryman att vår frånvaro kan ha bidragit till ärligare svar. En annan nackdel med att inte finnas med var att respondenterna inte fick svar på eventuella funderingar.

6.6 Bearbetning av enkätundersökningen

Vi fick inget bortfall av enkäterna eftersom samtliga deltagare svarade på samtliga frågor. Resultatet redovisas tillsammans med intervju svaren.

6.7 Analysmetod

Det finns flera olika varianter av analysmetoder när kvalitativdata ska analyseras. Syftet med analysen i denna studie var att dra slutsatser av de erfarenheter som våra respondenter uttrycker. Målet var att upptäcka och synliggöra respondenternas olika inställningar och det som förenade dem. Det måste in ett mått av öppenhet för att se alternativa tolkningar. Dessutom måste forskaren lämna sina egna antaganden och skildra den verklighet som beskrivs av andra, menar (Wibeck, 2010).

Intervjumaterialet transkriberades i sin helhet och sågs som en del av analysprocessen. Till att börja med återgavs det ord för ord och mening för mening. Rådatan från intervjuerna lyssnades återigen genom och pauser, ljud och annat markerades. Efter att ha läst genom texterna fann vi det (Kvale 1997) benämner "malmklumpar" utan att därför göra anspråk på att dessa var de enda rätta. En transkription är ett fruset tillstånd utan diskurs. Det ligger ett stort ansvar i att upptäcka meningen med varje uttalande och tolka på ett så riktigt och rättvisande sätt som möjligt (Kvale & Brinkman, 2014). Innehållet har studerats utifrån olika

synvinklar och med olika glasögon. Svaren har bearbetats utifrån tidigare förståelse för att tolkningen skulle ge mening åt vad som framkom i empirin, enligt Kvale och Brinkman (2014). Förståelsen fick ändå inte inta huvudrollen eftersom perspektivbyten skedde i ständiga diskussioner.

Utgångspunkten för studien är en kvalitativ innehållsanalys (Bryman 2011, Kvale & Brinkman 2014, Wibeck 2010). Metoden har inte följts slaviskt, den har varit till hjälp och ett redskap i arbetet med analysen. Samtliga intervjuer lästes noggrant för att skapa en helhetsbild av materialet. Ganska snart upptäcktes att tolkningen av respondenterna påverkades av vem som intervjuat eller enbart läst transkriberingen av intervjun. Allt inspelat material avlyssnades av båda. Därefter fokuserades intresset på att finna begrepp som återkom i intervjuerna. I bakhuvudet fanns syftet och frågeställningarna för att inte hamna på villovägar. Efter ytterligare diskussioner, vridande och vändande utkristalliserades några kategorier. Därefter lästes de transkriberade intervjuerna med överstrykningspennorna i hand. Olika textstycken klipptes ut och sorterades efter de valda kategorierna. Materialet flyttades runt, minskades ner och förändrades under processen. Slutligen diskuterades innehållet ännu en gång för att analysera och tolka innebörden i texterna. Resultatet från enkäten analyserades och tolkades utifrån samma kategorier som framkom av intervjuanalysen.

6.8 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Studier ska grunda sig i trovärdigheten, på dess reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Reliabiliteten beror i hög grad på hur väl insamlandet av empiri skett och hur materialet sedan tolkas och analyseras. Ett tillförlitligt resultat bygger på hur bra tillvägagångssättet är beskrivet i rapporten (Bergström & Boreùs, 2012). All analys handlar om tolkningarnas rimlighet och skall kunna bedömas i en utförlig beskrivning hur materialet har behandlats. I kvalitativ forskning strävas det efter att förklara världen utifrån de människor som lever i den och uppfattar den (Stukat, 2011). En kvalitativ undersökning kritiseras oftast på grund av att den är allt för ensidig, enligt Stukat. För att bredda perspektivet i studien genomfördes en mindre enkätundersökning bland några förskollärare för att undvika att hamna i en ensidig tolkning av endast specialpedagoger och för ett tillförlitligare resultat.

För att kontrollera reliabiliteten ska undersökningen kunna göras om för att säkerställa att resultatet blir det samma. Det kan enligt Bryman (2011) vara svårt att uppnå hög reliabilitet i kvalitativa studier, eftersom det kan vara svårt att återskapa samtalen som forskaren genomfört. I studien visade det sig att organisationen runt specialpedagogerna var utformad på olika sätt. Deras erfarenhet av att ta emot barn och familjer med utländsk bakgrund varierade. Dessa olika förutsättningar att utföra arbetet avspeglade sig i svaren från respondenterna. Därmed försvåras möjligheterna att återskapa en exakt intervjusituation med respondenter som har liknande erfarenheter. I ett försök att göra det möjligt har tillvägagångssättet beskrivits så detaljerat som möjligt.

Enkätstudien har inte för avsikt att kvantifiera en mängd svar utan mer för att synliggöra några förskollärares erfarenheter. På grund av tidsbegränsning valdes enkäten som metod för studien. Under analysen upptäcktes att frågorna till viss del var formulerade så att de inte genererade svar på alla frågeställningarna. Genom att formulera fler öppna frågor och öka

antalet deltagare hade materialet förmodligen resulterat i ytterligare information. Enkäterna gav ändå användbart och intressant stoff till studien.

Intervjuundersökningen planerades noga. Goda kunskaper i ämnet är av avgörande betydelse för undersökningens tillförlitlighet enligt Stukat (2011). Därför studerades litteratur och forskning noggrant innan intervjuerna genomfördes. Med god teoretisk bakgrund formulerades väl genomtänkta frågor. Etiska ställningstagande fanns med för att skydda respondenterna och på så sätt också möjliggöra ärliga svar. En pilotintervju genomfördes och några frågor reviderades innan genomförandet av intervjuerna med specialpedagogerna, allt för att uppnå hög kvalitet på undersökningen. En annan aspekt som Stukat nämner och som kan påverka validitet är ovana intervjuare. För att kompensera detta krävs noggranna förberedelser i intervjuetodik, vilket också skedde.

Vi valde att genomföra intervjuerna en och en, alltså två vardera. I efterhand upptäcktes, både vid genomförandet och i diskussionerna, att det varit bättre om intervjuerna genomförts gemensamt. Genom att inte båda deltog kan reliabiliteten påverkats. Olika nyanser i uttalanden och kroppsspråk från respondenterna kan ha missats. Bådas medverkan skulle framförallt möjliggjort fler intressanta följdfrågor. Validiteten kan ha påverkats eftersom intervjuaren påverkar respondenterna på olika sätt, genom kroppsspråk och sättet att formulera frågorna. När två intervjuare deltar och samma person ställer frågorna blir intervjuerna mer identiska. Genom noggranna gemensamma analyser har detta till viss del kompenseras. För respondenten kan situationen med en intervjuare upplevas mindre hotfull och mer som en form av ett samtal. Det ger en förtroendefull och trygg inramning av intervjun. På så sätt kan det framkomma mer intressanta upplysningar för studien, än vad det gjort med två intervjuare.

Validiteten beskriver i vilken utsträckning studiens syfte och frågeställning blir undersökt (Stukat, 2011). Dessutom ska de stämma överens med verkligheten. Kvale (1997) menar att det är viktigt att systematiskt redovisa varje steg i studien för validiteten och att förmedlar de slutsatser som dragits. Det ökar läsarens möjlighet att förstå och följa vilka val som är gjorda. Vidare är det viktigt att ta tillvara de svar som erhålls vid intervjutillfällena och att respondenterna ges tillfälle att förtydliga sina svar i så stor utsträckning som möjligt.

Enligt Kvale och Brinkman (2014) ska validitet genomsyra hela forskningsprocessen. Ända från teoretiska antaganden till resultatbeskrivning. Det kräver att forskaren genomför studien med hantverksskicklighet och trovärdighet. Genom att ifrågasätta, kontrollera och teoretisera intervjuresultaten ökar validiteten. Relevansen i materialet för vår studie har varit en ständig fråga för att undvika stickspår. Syftet och frågeställningarna har därför stått i fokus genom hela studien för att upprätthålla hög validitet. Kvale och Brinkman betonar vikten av frågor som vad och varför, för att fastställa validitet. Under en intervju finns inga garantier att respondenten säger "sanningen". Respondenterna kan beskriva ett handlande men utföra något annat i praktiken. För att nå ett mer tillförlitligt resultat för studien kunde en komplettering med observationer genomförts, tidsbrist gjorde det omöjligt. För att öka validiteten och förståelsen för svaren under intervjuernas gång ställdes följdfrågor.

I studien används olika begrepp så som nyanlända, flerspråkiga där betydelseerna skiljer sig åt. För att öka validitet i studien var det viktigt att respondenterna definierade begreppet ”utländsk bakgrund”, som är det begrepp som valts för denna studie. Detta för att säkerställa att samtalen tar sin utgångspunkt från samma betydelse, öka förståelsen för deras svar och möjliggöra för oss att formulera frågorna på ett relevant sätt.

Under analysarbetet har materialet belysts från två olika perspektiv. Från den som varit aktiv och uppfattat både miner och kroppsspråk och från den som läst texterna i form av transkriptioner. Perspektiven har gett diskussionsunderlag till analys om vad olika uttalanden kan stå för, i vilka sammanhang de formulerats och varför uttalanden ibland tolkas olika.

Generaliserbarheten är inte relevant att tala om vid kvalitativa studier, enligt referenslitteraturen. Det finns ändå en förhoppning att undersökningens resultat kan ge ökad kunskap och ligga till grund för diskussioner i arbetslag och organisation. Detta trots ett begränsat antal respondenter i intervjuer och enkätundersökning. De val som gjorts under studiens gång ska motiveras och på vilken grunder besluten fattats. På så sätt kan olika läsare göra jämförelser utefter egna förutsättningar i olika kommuner.

Vid utförandet av en studie är önskan att resultatet ska bli generaliserbart. Vår studie är för liten för att kunna användas i det syftet. Förhoppningen är att studiens resultat ska inspirera till diskussion och leda till nya perspektiv, kring hur samverkan sker i mötet med barn och familjer med utländsk bakgrund.

6.9 Etiska aspekter

För att säkerställa god forskningsetik är utgångspunkten de rekommendationer som Vetenskapsrådet (2011) förespråkar. De tar upp fyra huvudkrav som en forskare bör följa för att säkerställa forskningskravet och individskyddet och de fyra är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Under analysen har det uppstått frågor om hur och på vilket sätt respondenternas uttalanden kan tolkas och skrivas ut i forskningsrapporten. Hur citat och formuleringar kan härledas till enskilda individer och om de eventuella konsekvenser det skulle kunna föra med sig har diskuterats. Ibland kan dilemman uppstå, enligt Kvale och Brinkman (2014) mellan skyddande av information av etiska skäl och vetenskapliga överväganden. Strävan har hela tiden varit att hanterat detta på ett så klokt och genomtänkt sätt som möjligt.

För att följa samtyckes- och informationskravet informerades respondenterna för intervjun om studiens syfte i samband med bokning av tid. De som deltog i enkäterna fick informationen via förskolechef och medföljande informationsbrev. För att enkätundersökningen inte skulle ske under stress ombads förskolecheferna avsätta en timma för respondenterna att svara på enkäten.

Konfidentialitetskravet innebär att alla personuppgifter ska avidentifieras och förvaras så att ingen obehörig kommer åt dem. Deltagarna i studien är avidentifierade och alla uppgifter som kan härleda till person eller område har tagits bort. Inspelningarna och materialet har under arbetets gång förvarats så att ingen utomstående har kunnat ta del av det. Särskilt känsligt var

det att respondenterna skulle lämna enkätformulären till förskolechefen. Detta löstes genom att bifoga kuvert med våra namn på som respondenterna kunde klistra igen innan de lämnade över dem. Vi ansvarar för att den insamlade empirin inte förs vidare på något sätt. De deltagare som visat intresse av att ta del av studien när den är klar kommer att få det.

7. Resultat

Här presenteras resultatet av empirin. Intervjuerna och enkätvaren redovisas var för sig under en gemensam huvudrubrik utefter frågeställningarna. Varje specialpedagog som intervjuats har fått ett nummer som anges efter citaten. Deltagarna i intervjuerna är specialpedagoger och i enkätundersökningen är respondenterna förskollärare. Specialpedagogerna benämner de yrkesverksamma i förskolan som pedagoger.

7.1 Specialpedagogernas definition av begreppet utländsk bakgrund

Intervjuer med specialpedagoger

I början av intervjuerna ombads specialpedagogerna att definiera begreppet utländsk bakgrund för att vi skulle få en bild av hur de tänkte kring begreppet. Det visade sig att specialpedagogerna helst inte ville använda det valda begreppet eftersom de ansåg att det blev ett sätt att kategorisera människor. Några menade att innebörden av begreppet var för yvigt och brett och svårt att definiera. För att gå oss tillmötes försökte några sig dock på att förklara vad utländsk bakgrund innebar för dem. Två av dem landade i att barnen var flerspråkiga och att det var den gemensamma nämnaren. Alla utgick från att det var enskilda barn och familjer med olika bakgrund som de mötte.

...Det finns en risk med kategorisering, där får man vara försiktig. För det handlar om ... mycket om att se alla barn och lyfta fram allas olikheter. (4)

För mig i mötet med barnen så blir mitt fokus språket inte hur du definierar dig, var du kommer ifrån....(3)

Det visade sig under intervjuerna att respondenterna använde sig av andra begrepp för att kategorisera individer. Flerspråkiga, andra generationens invandrare, nyanlända och flyktingar var begrepp som de använde sig av. Alla ingår enligt oss i begreppet.

Det framkom att ett par av specialpedagogerna ställde sig tveksamma till att barn med utländsk bakgrund var en grupp som de som specialpedagoger generellt ska arbeta med. De deltog inte i mottagandet eller introduktionen av barn med utländsk bakgrund såvida det inte framkommit att det fanns ett behov av det. En respondent uttryckte att mottagandet och inskolningen låg på en allmänpedagogisk nivå och att specialpedagogerna först blev involverade när det uppdagades om barnet hade någon funktionsnedsättning eller stora språksvårigheter.

För det är ju inte så att barnen har en funktionsnedsättning bara för att man pratar flera språk. (2)

7.2 Hur sker mottagandet i förskolan?

Intervjuer med specialpedagoger

Det som alla specialpedagoger lyfte fram som viktigt i mötet med barn och familjer med utländsk bakgrund, var mottagandet och inskolningssamtalet med föräldrarna. De betonade vikten av att samtala om barnets bakgrund och om hur barnets språkliga miljö ser ut. De flesta uttryckte att inskolningssamtalet sker på liknande sätt oavsett barnets och familjens bakgrund men att vissa frågor som till exempel de som handlade om språk fick ta större plats. Ingen av

specialpedagogerna deltog under inskolningssamtalen, så vida det inte fanns ett uttalat behov av det. En respondent betonade att det var viktigt att pedagogerna redan under inskolningssamtalet informerade föräldrarna om att förskolan samarbetar med BVC (barnavårdscentral) och specialpedagoger för att underlätta för samarbetet i framtiden. Två av respondenterna ansåg att deras uppgift som specialpedagog var att skapa förutsättningar och försöka förutse pedagogernas behov för att mottagandet ska bli så bra som möjligt.

...försöker tänka steget före och se vad de behöver för att det ska bli ett så bra mottagande ...och då är det, det här med förhållningssättet...(1)

Själva inskolningen såg lite olika ut, det förekom traditionell inskolning och inskolning som anpassades helt efter barnets och familjens behov. En specialpedagog uttryckte tydligt betydelsen av inskolningen och hade tillsammans med pedagogerna utformat en föräldraaktiv inskolningsmodell. Den innebar att föräldrarna deltog i verksamheten under en vecka tillsammans med barnet. Den andra veckan anpassades utefter barnets behov. Anledningen var att föräldern därigenom fick möjlighet att se med egna ögon vad vistelsen på förskolan innebär. Vad händer under dagen och vad behöver barnen till exempel för kläder på sig när de är går ut.

...vi vill ha föräldrarna hos oss, för att byta erfarenheter och kunskap, alltså, hur gör du med ditt barn, när det blir sådär med ditt barn, det kan jag lära av som pedagog. (3)

Två av respondenterna arbetade aktivt med anknytningspedagoger ute på förskolorna. Genom att låta barnen knyta an till en pedagog skapas trygghet. De hade samtalat med pedagogerna om anknytningens betydelse och kunde konstatera positiva effekter som det fört med sig.

...på barnens utveckling...till exempel så har vi barn med selektiv mutism och när de fått den tryggheten så har det fört med sig att de har börjat viska lite och sen har det kommit mer och mer....på vissa barn som har haft hög aktivitetsnivå att de har lugnat sig lite, för att de har koll på läget. (1)

Flera av respondenterna betonade betydelsen av att utgå från individen och familjens behov. Ödmjukhet, lyhördhet, tydlighet, trygghet och anknytning var begrepp som betonades vara viktiga i mötet med barnen och familjerna. Det var viktigt att hela familjen känner sig välkomna och respekterade.

Alla respondenter tog upp behovet av tolk under inskolningssamtalet och alla menade att de använder sig av det vid behov. Flera önskade dessutom att det fanns tillgång till tolk under en längre period under inskolningen, både för barnens och för föräldrarnas skull. Flera av respondenterna uttryckte också önskemål om ökad tillgång till modersmålslärare i förskolan.

En respondent tydliggör utifrån sitt perspektiv mottagandets betydelse genom att dra paralleller till ökade möjligheter för bättre integration.

...att de har fått ett positivt mottagande som har gjort att dom har börjat reflektera själva och tänker på förhållningssätt och vad det innebär att växa upp i två kulturer...att man blir inbjuden till samtal och tänka.... så blir det en bättre integration på lång sikt. (1)

Ingen av respondenterna arbetade utifrån något skrivet dokument angående hur mottagandet av barn med utländsk bakgrund och deras familjer skulle gå till. Några specialpedagoger hade

i sitt område utarbetat en egen modell hur de arbetar med till exempel inskolningar av barn och deras familjer som är flerspråkiga. Ingen av dem hade formulerat någon handlingsplan kring hur inskolningen skulle ske. Däremot tog de flesta under intervjuerna upp att det fanns handlingsplaner och rutiner för hur nyanlända barn ska tas emot på förskolorna. Specialpedagogernas involvering vid dessa tillfällen såg lite olika ut och specialpedagogerna var mer eller mindre delaktiga i det arbetet.

Enkätundersökning med förskollärare

Det framkom i enkäterna att inskolningen ser olika ut i verksamheterna, allt från tre dagar tills det att barn och familjer känner sig trygga. Vilket i vissa fall kunde ta månader. Fyra förskollärare menar att det oftast tar lite längre tid än vanligt att inskola barn med utländsk bakgrund. Två saknar erfarenhet. Tre av respondenterna anser att det kan vara svårt att kommunicera med föräldrar med utländsk bakgrund som inte behärskar det svenska språket. Två av respondenternas uttrycker det på liknande sätt, den ena säger:

Ibland tror man de förstått vad man säger men efter en tid inser man att så är inte fallet.
Ofta missförstånd.

På frågan om hur mycket de anlitar tolk svarar alla att de gör det i liten utsträckning. En uppgav att de ibland använder syskon som tolk. Två av respondenterna menar att de använder tolk vid inskolning i stor utsträckning.

Fyra av respondenterna i enkätstudien anser att de möter och bemöter alla barn och föräldrar på samma sätt oavsett bakgrund. En förtydligar sitt svar med att skriva:

Bemöter med samma nyfikenhet, finns många svenskar fam. som också behöver bemötas med extra känslighet i relationsskapande.

En av respondenterna anser att de måste se till varje situation och skapa förutsättningar för att både barn och föräldrar ska blir trygga. Alla framhåller kommunikationen som en avgörande faktor för att skapa goda relationer.

7.3 Specialpedagogernas stöd till pedagogerna i förskolan

Intervjuer med specialpedagoger

Specialpedagogerna som förekom i intervjuerna arbetar på olika sätt. Några arbetar nära verksamheten och några arbetar centralt i resursteam. De arbetar ensamma som specialpedagoger ute i ett område eller i ett team tillsammans med flera kollegor. Det innebär att de som chef antingen kan ha en förskolechef eller en verksamhetschef. De olika specialpedagogerna har alltså olika organisation att förhålla sig till. Samtliga nämner rektorerna/förskolecheferna som nära samarbetspartner.

En respondent berättade under intervjun att hon som specialpedagog tillsammans med rektorn arbetade med värdegrundsfrågor och förhållningssätt på de förskolor de tillsammans var knutna till. Deras återkommande tema var bemötande och förhållningssätt gentemot barn och föräldrarna. De förde pedagogiska diskussioner i olika grupper på ett bestämt tema för att alla på avdelningen ska få diskutera utifrån samma frågeställningar. Tanken var att via diskussioner rusta pedagogerna att bli säkrare i sin yrkesroll.

För det handlar ju också om att förstå sina kollegor, för man har kanske inte samma värdegrund och samma förhållningssätt. Att man utvecklas tillsammans och det är ett långsiktigt arbete som vi tänker att man måste ha hela tiden. (1)

En av specialpedagogerna leder regelbundet pedagogerna i pedagogiska diskussioner. I en av hennes grupper var det övergripande ämnet flerspråkighet. En från varje avdelning är representerad i den gruppen. De tar upp dilemman, lär av varandra, läser forskning och diskuterar. Respondenten sa att ju mer de får möjlighet att diskutera, desto mer genomsyrar det verksamheten. Det är lätt att prata om en vision men genom samtalen i gruppen såg hon utveckling i vardagsarbetet.

En av specialpedagogerna ser behovet av ett djupare tänk runt det interkulturella arbetet i den kommun hon är verksam. Tanken har funnits att skriva en handlingsplan om tillvägagångssättet i mottagandet av barn och familjer som inte talar svenska språket ännu. Verksamhetschefen ansåg istället att specialpedagogen skulle ägna sig åt utbildning. Det inleddes med att hon träffade alla förskolechefer och hade en föreläsning för dem. Därefter har hon besökt några förskolors APT (arbetsplatsträffar) och föreläst om förhållningssätt i mötet med barn och föräldrar som inte kan svenska ännu. Respondenten sa att flera förskolechefer valde att fokusera på annat. Lite senare under samtalet påtalade hon att det är så mycket som ska göras på förskolorna idag och att pedagogerna är stressade. I detta sammanhang nämnde hon som exempel det systematiska kvalitetsarbetet som ska genomföras. Samtidigt hänvisade hon till förskolans läroplan.

Men det här står i läroplanen, det ingår och det påtalar jag också för cheferna. Så att ... och nu är det flera som har det som sina strategier och mål att man jobbar mycket med mångfald för att lyfta fram olikheter, vad det än är. Så det har börjat, sprida sig. (4)

Specialpedagogen kunde märka ett ökat intresse i chefsgruppen på senare tid. Hon upplevde att det inte räckte med föreläsningar om mångkultur, det behöver följas upp i vardagen. Hon har varit ute i verksamheterna för att höja medvetenheten runt barnens erfarenhet och kompetens och ta till vara den. Alla barn ska bli sedda och olikheter ska lyftas fram, ansåg hon.

En specialpedagog har sin tjänst i ett område där hon alternerar mellan 25-30 olika förskoleavdelningar. Specialpedagogerna i de olika områdena vet om och ringer varandra men har inte haft något strukturerat samarbete dem mellan på ett tag. Alla nätverk lades ner från ledningshåll men nu kommer nätverk för specialpedagoger i skola/förskola att bildas framöver med lite olika gemensamma teman. Respondenten har handledning tillsammans med en kollega och tyckte sig få mycket kunskap genom de samtalen men i vardagen träffas de inte. För övrigt uttryckte hon en känsla av att vara väldigt ensam. Hon såg en liten ljusning i och med att det helt nyligen från ledningshåll planeras barnhälsoteam trots att det inte är lagstadgat i förskolan enligt specialpedagogen.

.....ihop med socialtjänsten och BVC och våran barnhälsopsykolog och förskolechefer, så det är något nytt. Och det är en typ av förebyggande arbete vi ska se hur vi kan göra det bättre för våra familjer helt enkelt..... det är ju på uppdrag från ledningshåll..... (2)

Specialpedagogerna uttryckte att anledningen till att de kopplades in kunde handla om att det uppstod konflikter i gruppen eller att barnen hade det svårt med samspelet i leken. Det i sin tur relaterade de till brister i språket. Vid missförstånd mellan pedagoger och föräldrar förekommer det också att de ibland får gripa in.

Flera av specialpedagogerna samverkar med föräldrarna när pedagogerna uttrycker oro kring ett enskilt barn. De deltar i föräldrasamtal och samarbetar vid behov med BVC och socialtjänst. En respondent berättade att de hade pratat om att hon som specialpedagog skulle kunna vara med på något föräldramöte i början på läsåret. På så sätt skulle hon möta alla föräldrar och steget skulle inte ska bli så stort i arbetet kring ett enskilt barn. En annan av specialpedagogerna kunde se en rädsla hos föräldrar när hon som specialpedagog besöker en förskola. Hon menade att det är viktigt att vara tydlig gentemot föräldrarna, presentera sig och informera varför hon är där. Hon såg ingen möjlighet att delta på alla föräldramöten eftersom hon täcker in ett så stort område med många avdelningar.

I en stor organisation blir det svårt att till exempel organisera upp var barnen ska placeras. Det finns flera olika språkgrupper som skulle behöva trygghet av varandra menade en respondent. I ett område hade de inventerat vilka språk de olika pedagogerna talar för att enkelt kunna ta kontakt när det uppstod behov av tolk.

Specialpedagogerna är behjälpliga till förskolorna på olika sätt med lösningar och implementering av interkulturella, språkliga och konkreta hjälpmedel. Det finns enligt respondenterna mycket olika hjälpmedel att använda för att underlätta kommunikationen. En respondent nämner bildstöd, tecken som stöd, appar, översättningsappar, musik och sånger på andra språk, världskartor, Sverigekarta, resa på låtsas till olika länder exempelvis i Alfons Åbergs helikopter, läsa böcker om barn från olika länder. Hon poängterade också vikten att få in barnen och ta hjälp av dem i det interkulturella arbetet. Att prata om varifrån Lisas mamma kommer, eftersom hon inte har samma dialekt som Pelles pappa. Prata om de resor barnen i gruppen gjort. Vara allmänt nyfiken på andras berättelser och erfarenheter. Hon hade tagit fram information om olika länder till pedagogerna. Vilket höjt deras intresse för att våga fråga vidare.

Flera specialpedagoger ger exempel på olika framgångsfaktorer i hur arbetet med barnen och föräldrarna med utländsk bakgrund ska bedrivas i verksamheterna. Pedagogernas förhållningssätt nämner alla respondenter som en avgörande faktor i mötet med och bemötandet av barn och familjer. Trygghet, rutiner och tydlighet är återkommande ord för vad de anser är grundläggande. Inställningen bland pedagogerna är avgörande för hur barn med utländsk bakgrund utvecklas på förskolorna. En av respondenterna tycker sig se en osäkerhet bland en del pedagoger. Hon säger:

.. det är inställningen, och det är den som jag försöker jobba på, att få pedagogerna intresserade och det ... det kan ju vara osäkerhet och rädsla ... och hur ska detta gå och stackars barn och så vidare men ... alltså jobba på, flera plan ... dels praktiskt, hur man jobbar praktiskt, men också förhållningssätt. (4)

Tre specialpedagoger uttryckte att det även handlade om attityd, identitet, värdegrund, förhållningssätt och bemötande. Dels i förhållande till varandra i arbetslagen men framförallt

gentemot barn och föräldrar. En respondent menade att dialogen och diskussionen med föräldrarna är viktig för att skapa en förståelse för varandras åsikter.

Det förhållningssätt och den värdegrund som nämns återkommande under samtalen är att alla inte kan behandlas lika. Om olikheter inte synliggörs blir det inte tillåtet att bli olik. Specialpedagogerna säger att det är viktigt att våga prata om det som kan skilja sig åt fysiskt, i uppfattning och kulturellt. Det som flera av respondenterna nämner, är vikten av att arbeta med alla barnens hemkulturer. I förskolan ska barnen och familjerna mötas av igenkänning, enligt flera respondenter. Där ska det finnas en del av barnet, dess identitet och familjekulturen, väl synlig. Oavsett bakgrund, språktillhörighet, traditioner eller högtider bör de synliggöras. Det innebär också att det är viktigt att stötta barnen i att använda sitt/sina hemspråk.

... svenskan är ju det som dominerar, det handlar ju mycket om just det här att stärka språkidentiteten och att inte skämmas att man har ett annat språk, utan vara stolt, vilket avspeglar sig i att vara stolt över sin kultur. (1)

En respondent tydliggjorde förhållningssättet genom att göra en liknelse till begreppet mångkultur.

Mångkultur blir ett statiskt tillstånd där det vistas många kulturer jämte varann, vi är tillsammans och vi lever bredvid varandra, men det händer ingenting.medans i ett interkulturellt förhållningssätt, är just det här att vi ska berika varandra, ett plus ett ska bli tre...(3)

I samband med att specialpedagogerna pratade om förhållningssätt gled de in på hur det interkulturella arbetet kunde se ut på förskolorna. Det varierade, flera beskrev det konkret genom att ta exempel på vad förskolorna gjorde och hade för material. De beskrev att de firade olika högtider, både svenska men även högtider från andra kulturer. Specialpedagogerna var överens om att deras bidrag för att stärka det interkulturella arbetet var, att de genom samtal, handledning och diskussioner lyfte frågor kring förhållningssätt och värdegrund med pedagogerna och förskolecheferna. En specialpedagog uttryckte att de var så vana vid att ta emot barn med utländsk bakgrund att de inte gjorde så stor sak av det.

Enkätundersökning med förskollärare

En respondent uttryckte behov av att tillsammans med specialpedagogen diskuterar förhållningssätt angående de krockar som kan uppstå mellan hemkulturen och kulturen på förskolan. Övriga fem respondenter ansåg sig inte ha något behov av stöd från specialpedagogen, rörande barn med utländsk bakgrund och deras familjer.

7.4. Pedagogernas behov av stöd

Intervjuer med specialpedagoger

Specialpedagogerna uttryckte osäkerhet kring huruvida pedagogerna i förskolan upplever behov av stöd från dem, kring mötet och bemötandet av barn med utländsk bakgrund och deras familjer.

Det är ju liksom, det kan ju vara både språksvårigheter och samspelssvårigheter men det är ju inte just kopplat till att man har utländsk bakgrund. (2)

Förskolepedagogerna vänder sig inte till specialpedagogerna om hjälp runt mottagandet av nya familjer. Ett par av specialpedagogerna menade att pedagogerna fångar dem i farten, när de ändå är ute på besök och ställer de frågor som uppkommit. En respondent menade att det förekom osäkerhet bland pedagogerna för några år sedan, men att detta förändrats. Hon gav som exempel, när flerspråkiga pedagoger delade barnens modersmål och förr funderade på om de skulle prata det gemensamma språket eller svenska med varandra.

En av specialpedagogerna var osäker på om hon hade hört någon pedagog uttrycka något behov. Specialpedagogen nämner istället det behov som de läser av.

Alltså det behovet som vi läser av, som de kanske inte uttrycker, är just det här med förhållningssättet. Att fokusera på det som är viktigt och att vara accepterande mot olikheter. (1)

Samtliga specialpedagoger anser att pedagogerna inte uttrycker några specifika frågor som rör just barn och familjer med utländsk bakgrund. En specialpedagog säger att enda anledningen till att de söker hennes hjälp är när de uppstått svårigheter i samverkan med föräldrarna.

Något som specialpedagogerna märkt av är att pedagogerna på förskolorna och föräldrarna med utländsk bakgrund ser olika på svårigheter bland barnen. När det gäller olika svårigheter, kan de ibland avfärdas och blundas för och ibland dras för höga växlar och antaganden som bygger på felaktiga grunder. En av specialpedagogerna jämför hur det var där hon jobbat tidigare där det bara bor svenskar. Där handlar det om att lugna föräldrarna när oro uppstår runt ett barn. Här får istället föräldrarna göras oroliga, menar hon och påvisar den stora kontrasten. Hon tror att det handlar om att inte vilja se utan hoppas att det går över, till exempel när barnet börjar skolan. Hon anser att det är viktigt att hitta bättre sätt att få med sig föräldrarna.

Flera av respondenterna ser framgångar med sitt arbete bland pedagogerna. De kan se att pedagoger som fått stöd och handledning upplevs mindre osäkra i mötet och bemötandet av barn och föräldrar med utländsk bakgrund. Allt förebyggande arbete leder till ökad kvalitet och underlättar arbetet i förskolan och samverkan med föräldrarna.

Enkätundersökning med förskollärare

Två av förskollärarna markerar att det varken är lätt eller svårt att arbeta med barn och deras familj med utländsk bakgrund. Båda förtydligar sitt svar med att hänvisa till de språkliga svårigheter som kan uppstå. Fyra förskollärare upplever att det är ganska svårt att arbeta med barn och deras familj med utländsk bakgrund. Två anser att det är svårt på grund av ringa erfarenhet. Övriga två upplever att det är svårt att förmedla information till föräldrarna som rör barnet. De anser att det kan uppstå missförstånd och svårigheter i att skapa samsyn runt barnet, det i sin tur kan leda till kulturkrockar.

Hälften av förskollärarna önskar en handlingsplan att följa med viktiga punkter att tänka på och goda råd. Övriga tre kände sig trygga med att specialpedagogerna finns att tillgå om behov skulle uppstå. De flesta känner sig trygga i sin yrkesroll i mötet med barn och föräldrar med utländsk bakgrund.

8. Analys

Vi hör att flera av specialpedagogernas förhållningssätt genomsyras av ett interkulturellt perspektiv och som de i sin tur vill förmedla till verksamheterna. De för diskussioner med pedagogerna hur de ska förhålla sig till olikheter och hur dessa ska synliggöras i verksamheterna. De menar att tidigare har fokus legat på att alla ska behandlas lika och på samma sätt. Förskollärarna i enkäten skriver att de bemöter barn och familjer utifrån deras individuella behov. Enligt Lorentz (2013) bör en interkulturell pedagogisk kompetens ligga till grund för det pedagogiska arbetet. Specialpedagogernas samtal genomsyras av ett genomtänkt förhållningssätt. Inget av samtalen med specialpedagogerna antydde ett ”vi och dom - tänk”. En av förskollärarna efterlyste stöd av specialpedagogen kring kulturkrockar som kan uppstå. Calderon (2004) menar att vi måste förhålla oss till det mångkulturella samhället och vara medvetna om vår egna etniska bakgrund och dess påverkan på andra. Ett par av förskollärarna uttryckte att de inte behandlade barn med utländsk bakgrund på ett annat sätt än övriga barn.

Det var ingen av specialpedagogerna som ville använda begreppet utländsk bakgrund. De ansåg det som ett sätt att kategorisera människor och ville istället framhålla mötet med enskilda individer. De tar ett tydligt avstamp i ett relationellt perspektiv utifrån att de inte vill kategorisera en grupp individer utifrån egenskaper. Flera av specialpedagogerna menade, genom användandet av begreppet ”utländsk bakgrund”, kategoriseras individer in i en grupp. I och med det tilldelas de vissa egenskaper vilket de tog avstånd från och intog ett tydligt relationellt perspektiv. Däremot valde flera av specialpedagogerna andra begrepp under samtalen, som till exempel flerspråkiga, andra generationens invandrare och nyanlända. Det kan i detta sammanhang upplevas motsägelsefullt.

Specialpedagogerna betonade betydelsen av inskolningssamtalet och pedagogernas genuina intresse kring barnets och familjens bakgrund. De utgick från ett relationellt perspektiv och menade att det är viktigt att forma mottagandet utefter individen och anpassa verksamheten för att gynna mottagandet. Två av specialpedagogerna har arbetat långsiktigt med implementering av det interkulturella förhållningssättet och betonar det relationella

perspektivet genom diskussioner med pedagogerna. De förskolor där förskollärarna arbetar med tredagars inskolning, med ett likartat bemötande oavsett bakgrund och/eller där tolk används i liten utsträckning, ser vi som problematiskt. Det skulle kunna påverka kvalitén och tendera att ge sämre förutsättningar för att bemöta barn och familjer ur ett relationellt perspektiv.

Specialpedagogerna berättar om betydelsen av delaktighet och kommunikation. De betonar vikten av miljön och samspelet med kamrater och pedagoger när det gäller barn med utländsk bakgrund. Vi tolkar det som att de har ett relationellt förhållningssätt där omgivningen har betydelse för hur utvecklingen sker och vilka svårigheter som uppstår.

Flera av förskollärarna i enkätundersökningen efterfrågar en handlingsplan kring hur mottagandet ska gå till. De ansåg att det hade varit hjälpsamt i deras arbete. Samtidigt riskerar en handlingsplan att alla barn med utländsk bakgrund behandlas på samma sätt, vilket i sin tur skulle kunna leda till kategorisering.

De specialpedagoger som arbetar förebyggande och långsiktigt har ett tydligt relationellt förhållningssätt. Förebyggande arbete med arbetslaget, genom diskussioner kring förhållningssätt, värdegrund och arbetssätt, påverkar förutsättningarna för att alla barn ska inkluderas. Ett kategoriskt perspektiv läggs problematiken på individen och betydelsen av miljö och samspel blir mindre relevant. Det perspektiv specialpedagogerna upplevs ha, påverkas av organisationen runt dem. Under studiens gång framkom en stor variation på sättet att arbeta som specialpedagog, rent organisatoriskt. Uttalanden färgas av hur respektives organisation ser ut. Deras val av arbetssätt när det gäller implementering av ny forskning varierar. Vi anser att de som arbetar nära verksamheterna är mer involverade i det förebyggande arbetet. De ser behoven och kan snabbare vidta åtgärder. Studiens syfte är inte att jämföra olika organisationer men upplevelsen är att det påverkar specialpedagogernas möjlighet att stötta pedagogerna i mötet med barn med utländsk bakgrund och deras familjer. Vi konstaterar också att beslut på chefsnivå i organisationen påverkar specialpedagogernas möjlighet att utföra ett förebyggande, långsiktigt och kvalitativt arbete.

Enligt specialpedagogerna uttrycker pedagogerna på förskolorna inget behov av stöd i arbetet med barn med utländsk bakgrund. De ser däremot att det finns behov av att reflektera runt förhållningssätt och värdegrund. Specialpedagogerna arbetar på olika sätt för att utveckla ett professionellt förhållningssätt. I de fall där pedagogerna söker hjälp rör det sig oftast om svårigheter i samverkan med föräldrarna.

Mötet med och bemötandet av barn och familjer med utländsk bakgrund påverkas av vilket förhållningssätt förskollärarna och specialpedagogerna tar avstamp i. När det anses att problematik som uppstår beror på individen och dess kulturella bakgrund tas ett kategoriskt perspektiv. I enkätsvaren från förskollärarna märktes det synsättet till viss del i beskrivningar av mötet med föräldrarna. Specialpedagogerna sätter individens bakgrund i ett sammanhang som påverkas av omgivningen och dess attityder. Därmed har de ett mer relationellt perspektiv.

9. Diskussion

9.1 Metoddiskussion

Valet att inte båda två deltog under intervjuerna vilket kan i efterhand ses både positivt och negativt. Vid genomförandet av intervjuerna hade det varit bra att vara två, där en genomförde själva intervjun och den andre förde anteckningar och kunde bidra med följdfrågor. Att båda två hade medverkat hade inneburit en gemensam utgångspunkt i analyserna. Nu uppstod en tendens att gå i försvar och argumentera för "våra" respondenter under diskussionerna. Kvale och Brinkman (2014) skriver att det sker en första tolkning redan vid transkriberingen, därför lyssnade var och en på varandras inspelade material för att få en mer nyanserad bild av respondenten. Det positiva var att, genom att sätta sig in i den andres transkriberade intervju hamnade fokus på innehållet, och vad det sa oss, var och en. Detta har lett till långa och ingående diskussioner och resulterat i en djup analys av materialet. I sin tur har det lett till en klar insikt att i mötet med en annan människa sker ett kunskapsutbyte som är svårt att läsa sig till. Av den anledningen ångrar vi beslutet att inte vara med på intervjuerna båda två. Väl medvetna om dilemmat men också att de negativa effekterna till viss del har kompensats i våra djupa diskussioner under analysarbetet.

Betydelsen av att vara väl påläst i ämnet blev en god insikt när respondenterna ifrågasatte det valda begreppet, barn med utländsk bakgrund. I och med noggranna förberedelser kunde vi argumentera för vårt val och acceptera deras ställningstagande. Det bidrog också till relevanta följdfrågor som förde intervjun framåt utan att fastna i begreppsdiskussionen.

Den enkätundersökning som genomfördes var inte planerad från början. Om vi funnit oss i svaren från specialpedagogerna hade det inte gett upphov till de reflektioner som enkätundersökningen bidrog till vid analysarbetet. Enkätens utformning och dess kvantitet gör att den inte är generaliserbar. Med resultatet i hand hade frågorna formulerats på ett annat sätt,

där respondenterna getts möjlighet att mer med egna ord beskriva sina upplevelser. En del frågor hade omformulerats för att bättre stämma överens med våra frågeställningar. Enkäten bidrog trots det till att synliggöra några förskollärares tankar om vad de uppfattar som betydelsefullt i mötet med och bemötandet av barn med utländsk bakgrund och deras föräldrar i förskolan. Den gav oss inblick i deras tankar kring behovet av specialpedagogiska insatser. Den bidrog också till att väcka tankar kring områden för fortsatt forskning. Dessa återkommer vi till i slutet av rapporten.

9.2. Resultatdiskussion

9.2.1. Specialpedagogernas definition av begreppet utländsk bakgrund

Omgivningens tolkningar och förväntningar bygger upp identiteten. Ett interkulturellt förhållningssätt och en medvetenhet kring dess effekter kan istället bidra till att påverka konstruktionerna på ett positivt sätt. Specialpedagogerna säger att det uppstår ett utpekande av barnen, om de kategoriseras och det i sin tur påverkar barnens identitet. I och med det tenderar barnen att bli bärare av ett problem och i behov av stöd. De anser att barn med utländsk bakgrund generellt inte är i behov av särskilt stöd som grupp. Samtidigt väljer de andra ord som kategoriserar barnen så som nyanlända och flerspråkiga under våra samtal. Det leder till funderingar kring deras val av kategorier. Vi tolkar att avgränsningen i detta fall är tydligare och nyanlända är ett begrepp som beskrivs i Skollagen (SFS 2010:800). Bundgaard och Gullöv (2006) visar också på de negativa effekter som kategorisering kan innebära. Om pedagogerna anser att orsaken till barnens och föräldrarnas agerande beror på deras etniska bakgrund och utifrån deras sociala och ekonomiska status utgör det en stor risk att bemötandet sker på ett oprofessionellt sätt. Specialpedagogerna i undersökningen ville inte kategorisera de aktuella barnen som barn med utländsk bakgrund. De anser att barn med utländsk bakgrund generellt inte är i behov av särskilt stöd som grupp. Förskollärarna är inne på samma linje och tenderar i några fall att göra på samma sätt med alla barn vid inskolningen, utan att inta ett interkulturellt perspektiv. Vi ser inte heller barnen med utländsk bakgrund i behov av stöd, men i behov av uppmärksamhet ur ett interkulturellt perspektiv. Olikheterna möjliggör skapandet av ett positivt förhållningssätt för alla. En ökad medvetenhet kring hur barn och familjer med utländsk bakgrund möts och bemöts i förskolan kan bidra med goda effekter. Det interkulturella perspektivet i förskolan behöver beredas större utrymme.

9.2.2 Mottagandet i förskolan

Specialpedagogerna betonade vikten av att skapa goda relationer med föräldrarna, de ansåg att det arbetet påbörjades redan vid inskolningen av barnen. En respondent menade att när föräldrar tillåts delta i verksamheten skapades möjligheter för pedagogerna att bygga en ömsesidig och förtroendefull relation. Genom mötet med föräldrarna på förskolan, i ett gemensamt sammanhang, ökar möjligheterna för föräldrarna att känna delaktighet, meningsfullhet och begriplighet. Faktorer som Antonovsky (2014) framhäver som viktiga för att klara motgångar och påfrestningar. Många gånger är förskolan en ny domän för föräldrarna där de ska lämna sina barn till okända pedagoger som inte talar deras språk. Detta kan väcka många känslor som kanske mildras genom ett deltagande som skapar meningsfullhet och begriplighet. Samtidigt upplevde några specialpedagoger att språkliga hinder och kulturkrockar försvårade samverkan mellan pedagoger och föräldrar. Björk-Willén (2014)

beskriver att språket har stor betydelse i relationen med föräldrarna. Den dagliga kontakten med föräldrarna kan försvåras och det tenderar lätt att bli en envägskommunikation. Det finns risk att olika maktpositioner uppstår och att föräldrarnas inflytande i verksamheten blir minimal. Förskollärarna i enkäten upplevde att den dagliga kommunikationen med föräldrarna var svår och att det ofta uppstod missförstånd. Specialpedagogerna och förskollärarna berättade att det fanns tillgång till tolk vid behov. Däremot sa flera specialpedagoger att om föräldrarna ansåg att det inte behövdes försökte pedagogerna i första hand utan tolk. En av förskollärarna menade att det kunde uppstå situationer då äldre barn i familjen som lärt sig det svenska språket agerade som tolk. Detta hävdar Ascher (2014) är en stor fara och leder till att föräldrarollen försvagas.

Bozarlsan (2010) och Malmström (2006) besitter många års beprövad erfarenhet och skriver att deras upplevelser är att all form av kommunikation uppskattas av föräldrarna. Det är pedagogernas uppdrag att finna vägar som underlättar kommunikationen. Pedagogerna bör, enligt dem ta ett steg tillbaka och visa föräldrarna att deras åsikter är betydelsefulla. Pedagogernas roll enligt Ascher, Mellander och Tursunovic (2010) är att möta föräldrarna och stärka dem i sin roll som trygga vårdnadshavare. Specialpedagogerna uttryckte detta på olika sätt men var överens om att det var viktigt att vara lyhörda för föräldrarnas åsikter och inte pracka på dem den svenska kulturen med dess normer. Två av respondenterna beskrev tydligt hur de arbetade för att samverka mellan pedagogerna och föräldrarna skulle ske på ett förtroendefullt sätt. Specialpedagogerna hade ett klart och tydligt relationellt perspektiv i det interkulturella förhållningssättets implementering. De förde ständiga diskussioner kring värdegrund och förhållningssätt med pedagogerna. Vi tror att dessa samtal ökar förutsättningarna hos pedagogerna att utveckla goda relationer och gott samarbete med föräldrarna.

Mottagandet av barn med utländsk bakgrund på förskolorna sker utan specialpedagogernas direkta inblandning. Alla betonade betydelsen av en god inskolning och återkom till relationsskapandet vid flera tillfällen under intervjuerna. Det förekom olika inskolningsmetoder och specialpedagogerna hade varit mer eller mindre involverade i upprättandet av dem. Två av specialpedagogerna berättade att de bidragit till att pedagogerna fokuserade på anknytningen i mötet med barnen. En av dem märkte att när barnen fått en anknytningspedagog och verksamhetens rutiner utformats på ett tydligt och tryggt sätt, påverkades barnen i positivt riktning. Anknytning sker inte på ett annorlunda sätt för att någon har utländsk bakgrund. Men om föräldrarna genomgår en kris eller upplever oro och kanske brister i omsorgen om barnen, då krävs något mer. Det är detta som Persson (2015) beskriver som riskfaktorer. Föräldrar i kris kan påverka anknytningsprocessen, menar Broberg et al. (2013). Det innebär att förskolan får en viktig funktion i att kompensera relationerna hemma. I detta sammanhang är det hjälpsamt med ett relationellt perspektiv. Det familjen behöver är att känna trygghet och bli mött med förståelse. Bli de kategoriserade som, de som inte är som vi, drabbas barnet och familjen än hårdare. Persson (2015) nämner skyddsfaktorerna runt ett barn där vårdnadshavarna är de främsta. Därefter kommer en välfungerande förskoleverksamhet som möter de individuella och specifika behoven.

9.2.3. Specialpedagogernas stöd till pedagogerna i förskolan

Specialpedagogens roll är bland annat att undanröja hinder, arbeta förebyggande, och analysera svårigheter på alla nivåer. I studien märks stora skillnader i hur specialpedagogernas organisation ser ut. Det i sin tur påverkar förutsättningarna för hur arbetet bedrivs med att förebygga och utföra långsiktigt och kvalitativt arbete i verksamheterna. Där utveckling ska ske krävs ett nära samarbete mellan pedagoger och förskolechefer såväl som med föräldrar. I intervjuerna märktes olika sätt att hantera den organisation specialpedagogerna befinner sig i men också olika möjligheter att påverka de behov de såg i verksamheterna. Vid flera tillfällen nämndes beslut som tagits i organisationen som de inte kunde påverka.

Göransson et al. (2015) menar att den specialpedagogiska yrkesrollen är otydlig. De anser att arbetsuppgifterna ökar och eller minskar inom olika områden beroende på hur mycket specialpedagogen lyckas hävda yrkesrollen. Bland respondenterna märks stor skillnad i hur de arbetar utifrån den organisation de befinner sig i, och det i sin tur formar deras arbetssätt.

I vårt segregerade samhälle finns det barn och familjer som har varit i Sverige i många år, kanske hela sitt liv men som ändå inte talar och förstår svenska fullt ut, som inte är socialiserade in i samhället och känner till förskolans kultur. Dessa familjer behöver mötas och bemötas av pedagogerna utifrån ett interkulturellt perspektiv, utifrån tydliga riktlinjer kring hur mottagandet ska gå till.

Det finns inte mycket forskning som beskriver hur pedagogerna på förskolorna och specialpedagogerna ska samverka kring barn med utländsk bakgrund och deras familjer. De nationella styrdokumenterna och politiska beslut som tagits på kommunnivå styr verksamheten. Några av specialpedagogerna som tillfrågades finner sig i eller tvingas till tilldelade förutsättningar. Andra agerar utifrån sin övertygelse. Agerandet tolkas utifrån vad Lunneblad (2009) beskriver som frontlinjebyråkrater. Vid flera tillfällen säger specialpedagogerna att de ser att förskolans pedagoger strävar på och gör ett gott arbete med barn och familjer med utländsk bakgrund. Två av specialpedagogerna befinner sig närmare verksamheten och låter mer tillfreds med hur arbetet utförs. De två som befinner sig längre ifrån ser också behovet men har svårare att vara delaktiga och påverka arbetet i vardagen, på samma sätt. När organisation och ekonomiska resurser inte ger förutsättningar för de behov och möjligheter som finns uppstår frontlinjebyråkrater. Men frågan är om det är förskollärare eller specialpedagoger som ska ikläda sig den rollen.

Inom modersmålsundervisningen ser vi tydliga tecken på hur organisationen och de ekonomiska förutsättningarna styr vilka resurser som tilldelas. Två av specialpedagogerna uttrycker att det saknas modersmåls lärare i förskolan och att det är en brist. Funderingar uppstår kring om en till två timmars modersmål i veckan stärker barnets identitet. Pedagogernas förhållningssätt genom att vara tillåtande och uppmuntrande i användandet av olika språk i förskolan kanske stärker det enskilda barnet lika mycket. Troligtvis är en kombination i detta sammanhang det mest optimala, säkert är i alla fall att pedagogerna och modersmåls lärarna bör samverka för att ett gott resultat ska uppnås.

Enligt en specialpedagog uppstår fler konflikter i barngrupper där många barn talar olika språk. Det är kopplat till språkliga hinder som försvårar samspelet och måste hanteras. Häll (2013) menar att förmågan att tala svenska har liten betydelse i samspelet och leken på

förskolan. Barnen har förmåga att använda sig av olika kommunikationssätt. Skaremyr (2014) instämmer men ser också att inflytandet i deltagandet blir begränsat eftersom det svenska språket har högst status. Kunskaper i svenska språket leder till en högre position i gruppen. Det blir därför viktigt att arbeta för en inkluderande lärandemiljö där barnen känner att deras förstaspråk är en tillgång i verksamheten (Svensson, 2012). Specialpedagogerna har en viktig funktion i att stötta pedagogerna i arbetet kring att synliggöra allas modersmål. Respondenterna anser att pedagogerna använder sig av olika material och metoder för att stärka modersmålen men vi anser att det kan utvecklas. Återkommer återigen till förhållningssättet och menar att det inte räcker att sjunga sånger eller skriva hej på allas språk på väggen. Öppenheten kring språk och kultur ska genomsyra hela dagen på förskolan. Genom att ta tillvara de situationer som uppstår och synliggöra de olika språken i den vardagliga verksamheten stärks barnets identitet.

Specialpedagogens uppgift är att vara delaktig i det som är barnens, pedagogernas och till viss del föräldrarnas vardag. I arbete med människor och i detta fall med blicken mot personer med annan kulturell bakgrund, är det viktigt att vara medveten om den norm som används. I tillåtande samtal, om de problem som uppstår, blir normer och värderingar synliga och förhållningssätt kan utvecklas. Denna argumentation stöd av Hundaide (2009). Han menar att den som vill lära och utveckla sig måste arbeta med sina känslor och avsikter. Först vid medvetenhet om våra egna inneboende tankar blir det en personlig egendom och kunskap. Samtalen med specialpedagogerna genomsyras av, att de har ett interkulturellt förhållningssätt och en stor medvetenhet om sina egna värderingar. En specialpedagogs uppgift är bland annat att handleda verksamma pedagoger. Enligt en av specialpedagogerna i vår studie har det blivit mindre tid till det. Vår uppfattning är att den tendensen skulle vara förödande. Det som tas för givet, tolkningen av sig själv och egna handlingar måste ibland lyftas fram i ljuset för att studeras i ett nytt perspektiv. Arbetets kvalitet blir synlig genom förhållningssättet i verksamheten. Några av specialpedagogerna framhöll förhållningssättet bland pedagogerna och hade sett eller såg det som ett utvecklingsområde. Specialpedagogiken ska företräda en barnsyn med ett tydligt barnperspektiv där lusten att lära ska vara förskolans ledstjärna. Barnen ska inte få skulden för att arbetet i vardagen inte fungerar (Simeonsdotter Svensson, 2009). Om det arbetet sker i diskussioner eller i handledning spelar kanske mindre roll. Det viktiga är att våga föra upp frågor till ytan om det som är känsligt, för att ventileras. Specialpedagogernas roll har här en avgörande del i det utvecklingsarbetet.

På flera ställen i forskningsgenomgången återkommer betydelsen av förskolans kvalitet för barn som har ett annat modersmål än svenska och för de barn som lever i missgynnade förhållanden. Persson (2015) menar att förskolan kan verka kompensande och socialt utjämnande. Med utgångspunkt från det vilar ett stort ansvar på pedagogerna i förskolan. Vilka är det som ska stötta pedagogerna i deras arbete och utveckla kvalitén? Enligt oss ska specialpedagogerna vara en del i det arbetet. Respondenterna i vår studie uttrycker inte att de arbetar förskoleutvecklande men samtidigt märks att deras arbetssätt leder till förskoleutveckling. Genom samtal i arbetslagen, handledning och fortbildning skapas förutsättningar för pedagogerna att utveckla sitt arbete. Det i sin tur leder till en medvetenhet och förhoppningsvis kvalitetshöjning.

I samtalen med specialpedagogerna framkom att det råder delade meningar om huruvida barn med utländsk bakgrund är en grupp som de ska fokusera på. Att ha utländsk bakgrund är i sig inte en grupp som ingår i kategorin "barn i behov av särskilt stöd" enligt flera av dem. I sak håller vi med om det, men om nu pedagogerna uttrycker ett behov eller till och med brister i förhållningsättet och inte utgår från ett interkulturellt perspektiv. Vem är det då som ska stötta pedagogerna i att utveckla arbetssättet? Under studiens gång har frågan om ämnet verkligen rör specialpedagogik berörts på olika sätt. Vi är övertygade om att så är fallet. Utifrån studien och den forskning som lästs är insikten att dessa familjer behöver ses som en speciell grupp. En grupp som behöver mötas och bemötas utifrån sina specifika behov.

Specialpedagogerna lutar sig mot kunskap baserad i forskning i samtalen med pedagogerna. De betonar att flera pedagoger arbetat i många år med barn med utländsk bakgrund och besitter stor erfarenhet. Implementerandet av ett interkulturellt förhållningssätt i förskolan är på gång men sker med olika hastighet beroende på den organisation specialpedagogerna befinner sig i. Att specialpedagogerna håller diskussionerna levande kring aktuell forskning är viktigt för att utveckla arbetssättet på förskolorna, för att inte pedagogerna ska fastna i invanda hjulspår.

9.2.4. Pedagogernas behov av stöd

Flera forskare så som Lunneblad (2006) och Lahdenperä (2010) menar att med ett genomtänkt förhållningssätt motverkas diskriminering och "vi och dom" - attityder. Samtliga specialpedagoger i vår studie nämnde mer eller mindre, att förhållningssättet och värdegrunden är grunden för att skapa goda relationer. De uttryckte ett behov av att utveckla detta arbete på förskolorna. De menade att det inte är en självklarhet att pedagogerna på förskolan har ett genomtänkt förhållningssätt som tar avstamp i ett interkulturellt perspektiv. Specialpedagogerna upplevde inte att pedagogerna själva uttryckte ett behov av att utveckla det interkulturella arbetet. Det framgick inte av enkäterna att förskollärarna ansåg sig sakna den kunskapen.

I läroplanen för förskolan går det att läsa att verksamheten ska präglas av ett etiskt förhållningssätt, där de vuxna påverkar hur normer och värden presenteras. Vidare står det att förskolan ska bidra till att göra barnen medvetna om sitt egna kulturarv. Genom att ta del av andras kulturella erfarenheter utvecklas förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor (Skolverket, 2010). Specialpedagogerna menade att pedagogerna använder sig av olika metoder för att arbeta med mångkultur. De uppmärksammar olika traditioner, de sjunger och läser böcker från olika länder med mera. Detta kommer Lunneblad (2006) också fram till i sin studie. Han menar att pedagogerna planerar och sätter upp mål för det mångkulturella arbetet men synliggör inte olikheterna eftersom alla ska behandlas lika. Genom att pedagogerna inte synliggör olikheterna, så synliggörs inte den språkliga och kulturella mångfalden. Lunneblads tankar för oss vidare till att förskolor som arbetar med olikheter når längre i det interkulturella arbetet. Exempel på detta finns i vår studie, när flera av specialpedagogerna betonar vikten av att synliggöra olikheterna.

Björk-Willén (2014) menar att pedagogerna många gånger utgår från den erfarenhet de har. Styrdokumenten ska genomsyra den kommunala förvaltningens planering, vidare ner i organisationen och slutligen till pedagogerna och ge riktlinjer för ett positivt förhållningsätt.

Förskolechefens uppgift är att visa på resultat utifrån en målbild och hålla budget. En svår uppgift lämnas i händerna på förskolans pedagoger som får lita på sin kunskap och erfarenhet. I detta fall kunskap, som de inte fått i någon större utsträckning under utbildningstiden. Kunskap kring interkulturellt arbete, hur kultur, språk och identitet hänger ihop. Insikter kring hur barn kan kommunicera på alternativa sätt. Pedagogernas förhållningssätt i mötet och bemötandet av barn med utländsk bakgrund och deras familjer är av stor betydelse, kanske avgörande för om de ska uppleva sig som en tillgång eller ett problem. När barn med ett annat första språk än svenska ska tas emot krävs ett annat arbetssätt. Det krävs kunskap och/eller beprövad erfarenhet hur de ska stötta och möta barnen och föräldrar.

Pedagogernas egna erfarenheter i verksamheten bland barnen utvecklas i lärande gemenskap. Utveckling i det vardagliga arbetet ska bygga på en fråga som inte funnit sitt svar och som förbryllar, menar Scherp (2014). Vi märker att förskollärarna inte ställer sig frågande inför mötet med barnen med utländsk bakgrund och deras föräldrar. Specialpedagogerna får inte mycket frågor om de aktuella barnen och deras föräldrar men några säger sig se ett behov. Sättet att hantera vardagsfrågor blir avgörande för kvalitetsutvecklingen, menar Scherp. Pedagogerna kan vara kunniga med god erfarenhetsbas och med ett väl genomtänkt arbetssätt. Det kan också vara pedagoger med lite erfarenheter men som arbetar efter bästa förmåga. Dessa kan särskiljas som ytterligheter i en arbetsorganisation, enligt Scherp. I en fungerande arbetsorganisation finns en grundläggande struktur som ger trygghet och skydd i en pedagogisk verksamhet. Här planeras görandet och det sker i samverkan med det han kallar utvecklingsorganisationen. Störningarna utgör utgångspunkten för utvecklingsarbetet. I några av specialpedagogernas organisationer förs samtal kring olika teman där olika yrkesgrupper tillsammans letar efter nya lösningar. Frågor och diskussioner leder till lärande. Att spegla olika problem och se dem som möjligheter leder till att gemensamt hitta nya lösningar. Det i sin tur leder till utveckling och är ett led i ett systematiskt kvalitetsarbete, anser Scherp. En av specialpedagogerna i en intervju sa att förskolecheferna valde att fokusera på annat. I det sammanhanget nämnde hon det systematiska kvalitetsarbetet. Eftersom det är mycket som ska göras på förskolorna är pedagogerna stressade och hinner inte allt. Vi anser att samtal och diskussioner runt barn och föräldrar med utländsk bakgrund är en del i ett interkulturellt perspektiv och kan ses som en tillgång i det systematiska kvalitetsarbetet. I specialpedagogens frustration, där hon ville komma längre med det interkulturella arbetet såg hon, som vi uppfattar det, inte kopplingen till det systematiska kvalitetsarbetet. Vi ställer oss frågande till om det interkulturella förhållningssätt på förskolorna är diskuterat och än mer implementerat. I studien märker vi att förskollärarna inte nämnvärt efterfrågar utökad kunskap eller stöd, i mötet med och bemötandet av barn med utländsk bakgrund och deras familjer. Det är samma bild som specialpedagogerna i studien menar sig ha sett. De specialpedagoger som i nära samverkan med förskolechefen ofta diskuterat det interkulturella förhållningssättet ser ut att ha nått längst.

9.3. Slutsatser

Specialpedagogerna ser behovet av att utveckla och implementera det interkulturella förhållningssättet. Det tolkar vi, som att de anser att pedagogerna har ett behov av att utvecklas i detta arbete. Specialpedagogerna upplevde inte att pedagogerna själva uttryckte något större behov av deras hjälp, just kring mötet och bemötandet av barn och familjer med utländsk bakgrund.

Specialpedagogerna har en medvetenhet kring behovet av det interkulturella förhållningssättet och samtalen i intervjuerna genomsyrades av det. Det som skiljer dem åt är huruvida de i dagsläget arbetar med att stötta pedagogerna och på vilket sätt det i så fall sker. De specialpedagoger som kontinuerligt för samtal med pedagogerna kring förhållningssätt och värdegrund har kommit längre i det interkulturella arbetet. Genom att bemöta barn och föräldrar med en genuin nyfikenhet och öppenhet ökar förutsättningarna för en positiv integration. Specialpedagogernas roll i detta blir att verka för att pedagogerna utvecklar ett förhållningssätt som grundar sig i det interkulturella perspektivet. Genom handledning, diskussioner och fortbildning kring värdegrunden, språkutveckling och förhållningssätt ökar förutsättningarna för att mottagandet ska ske på ett så optimalt sätt som möjligt.

Ett gott förhållningssätt gynnar barnen, familjerna och underlättar för pedagogerna. Om samhället anser att det är bra med ”frontlinjebyråkrater” kan vi fortsätta på den inslagna vägen och hoppas på det bästa. Om det istället eftersträvas en jämn och hög kvalitet måste det till något annat. I en utpräglad arbetsorganisation hamnar arbetet i ett görande där pedagoger går från ett görande till ett annat. Scherp (2014) menar att erfarenheterna som finns i arbetsorganisationen ska tas till vara för att generera kunskap i utvecklingsorganisationen. Det arbete som utförts bland pedagogerna ska tas till vara och i högsta grad ses som beprövad erfarenhet. Flera av förskollärarna i enkätundersökningen efterfrågade någon form av handlingsplan när det gäller barn och familjer med utländsk bakgrund. En handlingsplan kan fungera och fylla sin funktion som hjälpmedel men den skulle lika gärna kunna leda till att fungera som en metod. En handlingsplan utan medföljande diskussioner och reflektion från utövarna, ser vi som en låst metod och inget att rekommendera. För att utarbeta en handlingsplan bör flera erfarenhets- och kunskapsområden mötas i ett djupgående reflektionsarbete. Göransson et al. (2015) menar att den specialpedagogiska yrkesrollen är otydlig. Specialpedagogerna i studien påverkades av den organisation de befinner sig i. Trots var de befinner sig arbetar de för att utveckla ett professionellt förhållningssätt. Specialpedagogerna i studien arbetar för att utveckla ett professionellt förhållningssätt på olika sätt. Några har gått sin egen väg utefter behov de uppfattat och har arbetat med det utefter egen övertygelse.

Genom att möta människor med öppenhet ökar möjligheterna att bryta de stereotypa mönster som finns i samhället och som påverkas och formas av omgivningen, media, samhällets värderingar och rykten. Oavsett om det är en cancersjuk patient, eller en polis, eller en individ med utländsk bakgrund som vi bemöter går vi in i mötet med en förutfattad mening. Pedagoger och specialpedagoger har en viktig roll i att bidra till att dessa mönster bryts. Återigen landar vi i att förhållningssätt och värdegrundsdiskussioner behöver ske bland pedagogerna. Det är enligt oss specialpedagogernas uppgift att leda det arbetet i samverkan med förskolechef.

Att våga är att förlora fotfästet för en liten stund, att inte våga är att förlora sig själv.
(Søren Kierkegaard, 1813-1855)

9.4 Fortsatt forskning

Studien har väckt många tankar kring vad som kan vidareutvecklas och forskas vidare om.

Intresset har väckts kring betydelsen av det interkulturella förhållningssättet och vi kan se att specialpedagogerna till stor del är medvetna om dess betydelse. Det vi däremot gärna hade tagit del av är huruvida pedagogerna ute i verksamheterna är medvetna om detta. Hur sker det interkulturella arbete på förskolorna och hur arbetar de med värdegrunden och förhållningssättet gentemot barn och föräldrar?

En intressant studie skulle kunna vara att undersöka hur föräldrarna med utländsk bakgrund upplever mötet med förskolan. Deras upplevelser av bemötandet från förskolans pedagoger och hur vill de bli bemötta. Det är en studie som skulle vara lärorikt för verksamma på alla nivåer att ta del av.

En annan ide som skulle vara av intresse att studera är hur det interkulturella arbetet genomsyrar de segregerade svenska förskolorna.

10 Referenslista

- Ahlberg, A. (2007). Specialpedagogik – Ett kunskapsområde i utveckling. I C. Nilholm, & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik – sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*. (Vetenskapsrådets rapportserie 5: 2007). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Ahlberg, A. (2013). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik - att bygga broar*. Stockholm: Liber.
- Angel, B & Hjern, A. (2004). *Att möta flyktingar*. Lund: Studentlitteratur.
- Antonovsky, A. (2014). *Hälsans mysterium*. (2. utg.) Stockholm: Natur och kultur.
- Arnesson Eriksson, M. (2010). *En bra start - om inskolning och föräldrakontakt i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Ascher, H., Mellander, L. & Tursunovic, M. (2010). Mottagandets policy och praktik - rekommendationer och åtgärdsområden I H E. Hansson, H. Ascher ,U. Björnberg, M. Eastmond (Red.), *Mellan det förflutna och framtiden. Asylsökande barns välfärd, hälsa och välbefinnande*. Göteborg: Göteborgs universitet, Centrum för Europaforskning.
- Ascher, H. (2014). Hälsans betydelse för nyanlända barn i skolan och skolans betydelse för nyanlända barns hälsa. I G. Kärsten-Eberling, & T. Otterup, (Red.), *En bra början – mottagande och introduktion av nyanlända elever*. (s. 95-118). Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, G. & Boréus, K. (Red.). (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Björk-Willén, P., Gruber, S. & Puskás, T. (2013). Förskolan som nationell välfärdsinstitution. Perspektiv och begrepp. I P. Björk-Willén, S. Gruber, T. Puskas, (Red.), *Nationell förskola med mångkulturellt uppdrag*. (s.11-23). Stockholm: Liber.
- Björk-Willén, P. (2014). Föräldrasamverkan i förskolan ur ett språkligt mångfaldsperspektiv. I O. Sernhede., & I. Tallberg Broman (Red.), *Segregation, utbildning och ovanliga lärprocesser* (s. 123-142). Stockholm: Liber.
- Borgstöm, M. (2007). Lärarens interkulturella kompetens i undervisningen. I P. Lahdenperä (Red.), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. (s.33-56). Lund: Studentlitteratur.
- Bozarlsan, A. (2010). *Möte med mångfalden, förskolan som arena för integration*. Stockholm: Liber.

Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A. (2013). *Anknytning i förskolan. Vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur och kultur.

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Bundgaard, H. & Gulløv, E. (2006). *Children of Different Categories: Education Practice and the Production of Difference in Danish Day-care Institutions*. Journal of Ethnic and Migration Studies vol. 32 No. 1 January, pp. 145-155

Calderon, L. (2004). *Komma till tals - flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Elmeroth, E. (2014). Interkulturell pedagogik. I G. Kärsten-Eberling, & T. Otterup, (Red.), *En bra början – mottagande och introduktion av nyanlända elever*. (s.49-56). Lund: Studentlitteratur.

Emanuelsson, I., Persson, B., Rosenqvist, J. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området – en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.

Eriksen Hagtvet, B. (2006). *Språkstimulering. Del 2: Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och Kultur.

Göransson, K., Lindqvist, G., Klang, N., Magnusson, G., & Nilholm, C. (2015). *Speciella yrken? Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning. En enkätstudie* (1403-8099 2015:13). Karlstad: Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap.

Göteborgs stad. (2014). *Barnens bästa – för nyanlända barn i förskolan. En inspirationsskrift för dig som tar emot nyanlända barn i förskolan*. Göteborg

Hundeide, K. (2009). *Sociokulturella ramar för barns utveckling – barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.

Häll, L. (2013). Kommunikativ mångfald i förskolebarns lek. I P. Björk-Willén, S. Gruber, T. Puskas, (Red.), *Nationell förskola med mångkulturellt uppdrag*. (s. 71-90). Stockholm: Liber.

Jakobsson, I-L., & Lundgren, M. (2013). *Samverkan kring barn och unga i behov av särskilt stöd*. Stockholm: Natur & Kultur

Jonsdottir, F, & Nyberg, E. (2013). Erkännande, empowerment och demokratiska samtal. I A. Harju & I. Tallberg Broman. *Föräldrar förskola och skola. Om mångfald, makt och möjligheter*. (s.62-76) Lund: Studentlitteratur.

Kultti, A. (2012). *Flerspråkiga barn i förskolan: Villkor för deltagande och lärande* (Akademisk avhandling). Göteborg: Göteborgs universitet. ISBN:978-91-7346-723-0

Kultti, A. (2014). *Flerspråkiga barns villkor i förskolan: lärande av och på ett andra*

språk. Stockholm: Liber.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Ladberg, G. (1999). *Tvåspråkig, flerspråkig eller bara enspråkig? Liten språklära för föräldrar*. (1.version). Lidingö: Gunilla Ladberg pedagogik & språk.

Lahdenperä, P. (2007a). Interkulturell pedagogik - vad, hur och varför. I P. Lahdenperä (Red.), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. (s.11-31). Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (2007b). Att utveckla skolan som interkulturell lärandemiljö. I P. Lahdenperä (Red.), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. (s.57-74). Lund: Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (2010). Mångfald som interkulturell utmaning. I P. Lahdenperä & H. Lorenz (Red.), *Möten i mångfaldens skola* (s.15-39). Lund: Studentlitteratur.

Lipsky, M. (2010). *Street-Level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Lorentz, H. (2013). *Interkulturell pedagogisk kompetens, integration i dagens skola*. Lund: Studentlitteratur.

Lunneblad, J. (2006). *Förskolan och mångfalden, en etnografisk studie på en förskola i ett multietniskt område*. Diss. Göteborg: Göteborgs Universitet, 2006. Göteborg.

Lunneblad, J. (2009). *Den mångkulturella förskolan - motsägelser och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.

Lunneblad, J. (2011). Mottagandet av nyanlända i förskolan – ett utvecklingsprojekt. I P. Williams & S. Scheridan. *Barns lärande i ett livslångt perspektiv*. (s.235-244). Stockholm: Liber.

Lunneblad, J. (2013). Tid att bli svensk: En studie av mottagandet av nyanlända barn och familjer i svenska förskolan. *Nordic Early Childhood Education Research Journal*. 6 (8), 1-14.

Malmström, C. (Red.), (2006). *Satsa på barnens vardagsmiljöer – mottagande och introduktion av flyktingbarn och ungdomar*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Nilholm, C. & Björck-Åkesson, E. (2007). Inledning. I C. Nilholm, & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik – sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*. (s.7-15). (Vetenskapsrådets rapportserie 5: 2007). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. (pp. 169-186). Beverly Hills, CA: Sage.

Persson, S. (2015). *En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer*. Stockholm: Vetenskapsrådets rapportserie.

Puskas, T. (2013). Språk och flerspråkighet i förskolan. Ideologiska dilemman och vardagspraktik. I P. Björk-Willén, S. Gruber, T. Puskas, (Red.), *Nationell förskola med mångkulturellt uppdrag*. (s.45-70). Stockholm: Liber.

Rosenqvist, 2007. Några aktuella specialpedagogiska forskningstrender. I C. Nilholm & E. Björck-Åkesson (Red.), *Reflektioner kring specialpedagogik –sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*. (s. 36-47). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Runfors, A. (2013). Policy, praktik och politik I Björk-Willén, S. Gruber, T. Puskas (Red.), *Nationell förskola med mångkulturellt uppdrag*. Stockholm: Liber.

Rädda Barnen. (2010). *När banden bryts om förskolans bemötande av barn, med fokus på bruten anknytning till föräldrar i samband med trauma*. Stockholm: Rädda Barnen.

Scherp, H-Å. (2014). *Lärandebaserad skolutveckling. Lärglädjens förutsättningar, förverkligande och resultat*. Lund: Studentlitteratur.

Sernhede, O. (2011). Från fostran till lönearbete till anpassning för ett liv som marginaliserad. I Sernhede, O. (Red.), *Förorten, skolan och ungdomskulturen. Reproduktion av marginalitet och ungas informella lärande*. (s. 197-213). Göteborg: Daidalos.

Sernhede, O., & Lunneblad, J. (2011). 1990-talets systemskifte: nya sociala klyftor och en marknadsanpassad skola. I Sernhede, O. (Red.), *Förorten, skolan och ungdomskulturen. Reproduktion av marginalitet och ungas informella lärande* (s. 25-41). Göteborg: Daidalos.

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SFS 2007:638. *Examensförordning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Simeonsdotter Svensson, A. (2009). *Den pedagogiska samlingen i förskoleklassen. Barns olika sätt att erfara och hantera svårigheter*. (Doktorsavhandling Göteborg Studies in Educational Sciences 274). Göteborgs: Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Tillgänglig: GUPEA https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/19098/2/gupea_2077_19098_2.pdf

Sjödén, T. (2016, 6 februari). Krönika. *Göteborgs Posten*.

Skaremyr, E. (2014). *Nyanlända barns deltagande i språkliga händelser i förskolan*. (Licentiatuppsats Karlstad University Studies 2014:41). Karlstad Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:731630/FULLTEXT01.pdf>

Skolinspektionen (2010:16) *Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska*. Rapport 2010:16 Stockholm.

Skolinspektionen (2014:03) *Utbildningen för nyanlända elever*. Rapport 2014:03 Stockholm.

Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2013). *Flera språk i förskolan – teori och praktik*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2010:64. *Se de tidiga tecknen – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Statistiska centralbyrån (u.å). *Var femte barn har utländsk bakgrund*. Hämtad: 2016-02-15 från: https://www.scb.se/sv/_/Hitta-statistik/Artiklar/Vart-femte-barn-har-utlandsk-bakgrund/

Stukat, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svedberg, L. (2014). *Gruppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, K. (2012). *Med alla barn i fokus-om förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling*. PAIDEIA nr.04, 29-37. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:869525/FULLTEXT01.pdf>

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Vetenskapsrådet (2011). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Ylvén, R. & Wilder, J. (2009). Samverkan med barn och familjer. I A. Sandberg (Red.), *Med sikte på förskolan - barn i behov av särskilt stöd*. (s. 239-258). Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1 Missivbrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Till Specialpedagogerna i XXXX

Hej!

Ingun Rönnborn och Marie Ljungqvist heter vi och studerar till specialpedagoger på Göteborgs Universitet. Vi läser sista terminen och har påbörjat vår magister uppsats. Den kommer att handla om hur specialpedagoger stödjer pedagogerna i förskolan att ta emot barn med utländsk bakgrund och deras familjer. Vi vill ta reda på vilka erfarenheter ni som specialpedagoger har, samt vilka förutsättningar ni har i att stötta pedagogerna i deras arbete.

Som metod för vår studie har vi valt att använda oss av fokusgruppintervjuer och skulle därför vilja träffa 4-5 specialpedagoger vid ett tillfälle. Intervjun kommer att ta ca. en timma i anspråk.

Samtalet kommer att spelas in och vi kommer transkribera samtalet för att därefter analysera det. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt, vilket innebär att allt som sägs kommer att avidentifieras för att inget ska kunna härledas tillbaka till deltagarna. Deltagandet är frivilligt och den som så önskar kan när som helst avbryta sin medverkan.

Deltagare i studien kommer att få del av den slutliga rapporten.

Vi vill gärna ta del av era erfarenheter och skulle uppskatta om Ni har möjlighet att delta. Meddela oss så snart som möjligt om Ni kan avsätta tid för att hjälpa oss med denna studie.

Har ni frågor om vår undersökning eller vill ha ytterligare information är ni välkomna att kontakta oss.

Tack på förhand!

Ingun Rönnborn
E-post: XXXXXXXXXXXX

Marie Ljungqvist
E-post: XXXXXXXXXXXX

Tel: XXXXXXXX

Tel: XXXXXXXX

Handledare: Thomas Barow

Bilaga 2 Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

Hur länge har du arbetat som specialpedagog? Vilken är din grundutbildning?

Hur länge har du arbetat i kommunen?

Hur tänker du runt begreppet utländsk bakgrund?

Vilka erfarenheter har du av barn och deras familjer med utländsk bakgrund?

Interkulturellt arbete

Vad innebär interkulturellt arbete för dig?

Hur sker det interkulturella arbetet ute på förskolorna?

Mottagandet

På vilket sätt organiseras mottagandet av barn och deras familjer med utländsk bakgrund och på förskolorna i kommunen?

Hur är ni som specialpedagoger involverade i mottagandet av barn och föräldrar med utländsk bakgrund?

Vilka behov uttrycker pedagogerna ute på förskolorna angående inskolning och introduktion?

Finns det något dokument skrivet angående mottagandet och introduktionsperioden för barn och familjer med utländsk bakgrund i kommun?

Möte och bemötande

Finns det någon återkommande anledning till att personalen söker er hjälp runt barn och familjer med utländsk bakgrund?

På vilket sätt diskuterar ni tillsammans med andra specialpedagoger frågor som rör mötet med barn och familjer med utländsk bakgrund i förskolan?

På vilket sätt kan du se att mottagandet och introduktionen påverkar barnet och familjen i stort?

Övrigt

Är det något du vill tillägga?

Bilaga 3 Missivbrev

Till förskolechefen

HEJ!

Vill börja med att tacka för att du sagt ja till att hjälpa oss med att distribuera våra enkäter.

Dela ut enkätunderlagen till tre olika förskollärare.

Vi vill gärna ha respondenter från två av dina förskolor. Där det blir två från samma förskola önskar vi respondenter från olika avdelningar.

Välj i första hand inte den förskollärare som du tror besitter de största kunskaperna och erfarenheterna när det gäller barn med utländsk bakgrund och deras familj. Välj i första hand någon förskollärare som du tror kan vara intresserad av att fylla i en enkätundersökning.

Enkäten beräknas ta 45 - 60 min att besvara.

När enkäten är ifylld lägger respondenten svarsformuläret i det namnade kuvert som medföljer och klistrar igen det. Därefter lämnas det till dig och du förvarar kuverten på säker plats tills svaren hämtas in.

Vi skulle uppskatta om svaren finns tillgängliga för avhämtning fredagen den 15 april.

För frågor som eventuellt uppkommer ring Ingun: XXXXXXXXXX

Tack för hjälpen än en gång!

Marie Ljungqvist och Ingun Rönnborn

Bilaga 4 Enkät

Vi är mycket tacksamma att du vill delta i denna undersökning. Vi som vill ha din hjälp studerar på specialpedagogiska programmet vid Göteborgs universitet. Som examensuppgift ska vi skriva en magisteruppsats där vi vill undersöka behovet av stöd till pedagoger i förskolan i mötet med barn med utländsk bakgrund och deras familjer.

I denna undersökning kommer vi att använda oss av begreppet utländsk bakgrund. Med det menar vi de som kommer från annat land än Sverige och inte behärskar svenska som språk, och /eller där du som förskollärare inte behärskar det språk som barnet och familjen talar.

Svaren från denna enkät kommer vi att behandla på ett konfidentiellt sätt som skyddar din identitet enligt forskningsetiska principer.

Närmast följer några frågor som mestadels handlar om dig och dina erfarenheter på den/de arbetsplatser du arbetar/arbetat på.

1. Är du förskollärare? JA NEJ (ringa in lämpligt svarsalternativ)
2. Hur länge har du arbetat som förskollärare? (fyll här i antalet år)
3. Hur länge har du arbetat som förskollärare i kommunen? (fyll här i antalet år)
4. Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats? (fyll här i antalet år)
5. Hur många barn finns det på den avdelning du arbetar? (fyll här i antalet barn)
6. Hur många barn med utländsk bakgrund, som vid tiden för inskolningen inte förstod svenska språket, finns det på avdelningen?
(Ringa in det svarsalternativ som stämmer bäst enligt din uppfattning)

Inga Mindre än 25% Mindre än 50% Mer än 50% Mer än 75% Alla

Svaren på följande frågor, som bäst stämmer överens med din uppfattning, ska du markera med ett kryss på linjen.

7. Vilken erfarenhet anser du att du har av barn med utländsk bakgrund?

Ingen Liten Ganska stor Stor

8. Hur anser du att det är/skulle var att arbeta med barn och deras familj med utländsk bakgrund?

Lätt Ganska lätt Ganska svårt Svårt

På vilket sätt anser du att det är så?

9. Hur anser du att det är/skulle vara att arbeta med barn från en annan kultur i jämförelse med de barnen som vuxit upp i Sverige?

Mycket lättare Något lättare Något svårare Mycket svårare

10. Hur anser du att det är/skulle vara att arbeta med föräldrar till barn från annan kultur, i jämförelse med de föräldrar som vuxit upp i Sverige?

Mycket lättare Något lättare Något svårare Mycket svårare

Följande frågor kommer att handla om inskolningen av barn med utländsk bakgrund och deras föräldrar som inte behärskar svenska språket och / eller där du som förskollärare inte behärskar det språk som barnet och familjen talar.

11. Hur många inskolningar har du och dina kollegor genomfört totalt på din avdelning, under senaste året? ____ stycken.

12. I hur många av dessa inskolningar har barn och föräldrar haft utländsk bakgrund och inte behärskat svenska språket? _____ stycken.

13. Ange nedan (med ett kryss) det alternativ som du anser stämmer bäst med din uppfattning:

- Inskolningen är den tid det tar för föräldern att klara av att lämna sitt barn.
- Inskolning är den tid det tar för barn, föräldrar och pedagoger att lära känna varandra.
- Inskolningen är den tid det tar att vänja ett barn att bli lämnat på förskola.
- Inskolning är den tid det tar för barn och förälder att bli trygga i den nya situationen.

Annat, nämligen _____

14. Vilken inskolningsmetod använder ni er av?

Ange det alternativ du tycker stämmer bäst med hur ni arbetar på din avdelning.

- Traditionell inskolning som är upplagd på cirka två veckor.
- Föräldraaktiv inskolning som pågår cirka tre dagar.
- Vi har ingen färdig plan. Vi anpassar oss efter barnet och familjen.

Annan, nämligen _____

15. Hur lång tid tar en inskolning vanligtvis enligt dig? _____

16. Hur lång tid i genomsnitt tar en inskolning av barn och förälder med utländsk bakgrund som inte behärskar svenska språket, i jämförelse med ett barn med svensk bakgrund?

(markera med ett kryss på linjen där du tycker svaret stämmer bäst med din uppfattning)

Kortare tid Något kortare tid Något längre tid Längre tid

17. Hur intresserade är föräldrar med utländsk bakgrund, som inte behärskar svenska språket, att delta under inskolningen?

Inget intresse alls Litet intresse Ganska stort intresse Mycket stort intresse

18. Hur anser du att du lyckas kommunicera med de föräldrar med utländsk bakgrund som inte behärskar svenska språket eller annat språk som du behärskar?

Inte alls Lite Ganska mycket Mycket bra

På vilket sätt anser du att det är så?

19. Nämn några hjälpmedel du använder/skulle använda dig av i kommunikationen med föräldrar som inte behärskar svenska språket, på din förskola?

20. Har du erfarenhet av att samtala via tolk? JA NEJ

21. Har du erfarenhet av att samtala med hjälp av tolk, via telefon? JA NEJ

22. Hur mycket anlitar ni tolk?

Inte alls Lite Ganska mycket Så mycket som möjligt

23. Hur upplever du att det är att samtala med hjälp av tolk?

Lätt Ganska lätt Ganska svårt Svårt

24. I vilken utsträckning använder ni tolk vid inskolningen på din förskola till de barn och familjer där de inte behärskar svenska språket eller annat språk som du behärskar?

Aldrig I liten utsträckning I stor utsträckning Alltid

25. I vilken utsträckning använder ni tolk vid uppföljningssamtalet i anslutning till inskolningen på din förskola till de barn och familjer där de inte behärskar svenska språket eller annat språk som du behärskar?

Aldrig I liten utsträckning I stor utsträckning Alltid

26. I vilken utsträckning använder ni tolk vid föräldramöten på din förskola till de barn och familjer där de inte behärskar svenska språket eller annat språk som du behärskar?

Aldrig I liten utsträckning I stor utsträckning Alltid

27. I vilken utsträckning använder ni tolk vid utvecklingssamtal på din förskola till de barn och familjer där de inte behärskar svenska språket eller annat språk som du behärskar?

Aldrig I liten utsträckning I stor utsträckning Alltid

28. I vilken utsträckning använder ni på er av de modersmållärare/hemspråklärare som finns i kommunen, på din förskola?

Aldrig I liten utsträckning I stor utsträckning Alltid

29. I vilken utsträckning använder ni er av specialpedagogerna för att underlätta i mötet med barn och familjer med utländsk bakgrund som inte behärskar svenska språket?

Aldrig I liten utsträckning I stor utsträckning Alltid

30. I vilken utsträckning använder ni er på din förskola av specialpedagogerna, för att få handledning i frågor som rör inskolningen av barn och deras familjer med utländsk bakgrund och som inte behärskar svenska språket?

Aldrig I liten utsträckning I stor utsträckning Så ofta vi kan

Samtliga påståenden nedan handlar om möjligheten att få handledning runt inskolning av barn med utländsk bakgrund och deras familj som inte behärskar svenska språket.

31. Vilket (ett) påstående nedan stämmer bäst överens med din uppfattning?
(Sätt ett kryss i lämplig ring)

- Jag har inget behov av handledning eftersom vi följer en struktur som gäller för alla och som fungerar bra.
 - Har redan så mycket kunskap och erfarenhet om inskolning av barn och familj med utländsk bakgrund att jag känner mig trygg och vet hur jag ska arbeta med den.
 - Ska be om handledning från specialpedagogerna i detta, har bara inte tänkt på att jag skulle kunna få handledning i att möta barn och familjer med utländsk bakgrund.
 - Det skulle finnas en handlingsplan där det stod hur man ska göra med viktiga punkter och goda råd. Det skulle hjälpa mig.
 - Vi ber specialpedagogerna om hjälp när det uppstår problem, annars klarar vi oss bra själva. Jag kan fråga runt inskolningen av barn med utländsk bakgrund vid andra tillfällen när specialpedagogen ändå är här.
 - Skulle inte be om handledning i att inskola barnen med utländsk bakgrund. Det är ju sådant man ska kunna från utbildningen.
 - Har fått handledning av specialpedagogerna runt inskolningen och känner mig trygg efter det.
 - Känner inget behov av handledning enskilt eller i arbetslaget runt inskolningen av barn med utländsk bakgrund, men skulle gärna lyssna på en föreläsning i ämnet på en studiedag.
 - Annan, nämligen : _____
-

Följande frågor kommer att ge dig möjlighet att formulera svar med egna ord. Du behöver inte skriva mycket men vi skulle uppskatta att du försöker svara lite på samtliga frågor.

32. Finns det någon återkommande fråga enligt dig, som rör barn och familjer med utländsk bakgrund, som du skulle behöva få stöd i från specialpedagog?

JA NEJ

Om svaret på frågan är JA, vilket dilemma rör det sig då om?

33. Känner du dig trygg i din roll som förskollärare inför att genomföra en inskolning av ett barn med utländsk bakgrund och dess familj, som inte behärskar svenska språket?

JA NEJ

Vad är största orsaken till det, anser du?

34. Anser du att det finns någon skillnad i hur du i ditt arbete möter och bemöter barn med utländsk bakgrund och dess familj, i jämförelse med de med svensk bakgrund?

JA NEJ

Vad är största orsaken till det, anser du?

35. Anser du att din utbildning till förskollärare gav dig den kunskap du behövde för att känna dig trygg i att genomföra en inskolning av barn med utländsk bakgrund och deras familj, som inte behärskar svenska språket?

JA NEJ

Vad gav /saknar utbildningen i detta hänseende, anser du?

36. Hur arbetar ni med mångfald på din förskola?

37. På vilket sätt kan du som förskollärare skaffa dig ytterligare kunskap om barn med utländsk bakgrund och deras familj, som inte behärskar svenska språket?

38. Nu har vi inga fler frågor men om du har någon reflektion du gärna vill delge kan du skriva den här.

Med detta vill vi tacka dig för att du ställde upp och hjälpte oss med viktig information. Först och främst med tanke på vårt examensarbete men också en hjälp att som blivande specialpedagoger få mer kunskap om hur förskollärare kan se på specialpedagogernas arbete med barn med utländsk bakgrund och deras familjer.

Lägg svarsformuläret i kuvertet med våra namn på som du fick av din förskolechef. Klistra igen kuvertet och lämna tillbaka det till förskolechefen. Vi hämtar in enkäterna när alla som deltar i undersökningen lämnat sina svar.

Önskar du ta del av uppsatsen när den är klar?

Ja tack, jag vill ta del av uppsatsen. (Förmedlas via din chef)

Nej tack, jag vill inte ta del av uppsatsen.

Stort tack!

Marie Ljungqvist

Ingun Rönnborn

Tel: XXXXXX

Tel: XXXXX